№ 28 Bezpłatna pocztowa opłacona ryczałtem. צעהנטער יאָהרגאַנג. פּרייז 20 גראָשען. „CZENSTOCHOWER CAJTUNG"

טשענסטאָכאָווער צייטונג

Bibljoteka Jagellońska
Kraków
Św. Anny 19

אַנאָנסען-פּרייז פאַר אַ מילימעטער-שורה:
פאָרן טעקסט 40 גראָשען · נאָכ'ן טעקסט 25 גראָשען
אין טעקסט 30 גראָשען.
די ערשטע און לעצטע זייט האַלב 8 אַנאָנסען שפּאַלטען.

ערשיינט יעדען פרייטאָג.
רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע:
ערשטע אַלעע 6. — טעלעפאָן 201.

אַבאָנאַמענטס-פּרייז: 1 נומער 20 גראָשען.
אַדרעס פון רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע:
CZĘSTOCHOWA, ALEJA 6. TELEFON 201.
פאַר'ן אינהאַלט פון די אַנאָנסען איז די רעדאַקציע ניט פאַראַנטוואָרטליך.

Piątek, dnia 10 lipca 1931. ליכט-צינדען 7.43 פרייטאָג, פ' מטות ומסעי כ"ה תמוז תרצ"א.

דאָס היטל און קאַפּעלושען - געשעפט
א. ד. פ. י. ה. יאַקובאָוויטש סטראַזשאַצקע 5
מאַכט בעקאַנט, אז פון היינטיגען טאָג איז דאָס געשעפט
איבערגעטראָגען געוואָרען אין דער

ערשטער אַלעע 8, פראַנט

אויף לאַגער איז פערהאַנען א גרויסער אויסוואַהל פון אַלערליי פּוטער,
קאַפּעלושען, היטלעך ווי אויך אַלערליי שול-היטלעך
און יורישע היטלעך.
רעעלע און סאָלידע בעהאַנדלונג!
מיט אַכטונג:

י. ה. יאַקובאָוויטש
ערשטע אַלעע 8.

אויפמערקזאַמקייט!

דער מצבה קריצער פּרץ רייך, וואַרשאַווער 52, מאַכט בעקאַנט געמענדיג
אין אַכט די יעצטיגע קריטישע צייט האָבען מיר בעשלאָסען צו מאַכען
מצבות צו זעהר ביליגע פּרייזען
טראָץ דעם וואָס אונזער אויסאַרבייטונג שטעהט פיעל העכער אין דער קוואַליטעט און
איבערהויפּט אין דער שעהנער סאָלידער אויספיהרונג.
מיינע קאָנקורענטען, פראַנק און געלבער האָבען זיך פעראייניגט, כדי איינער זאָל דעם
אַנדערען אונטערשטיצען בנוגע די פּרייזען, מיר האָבען אָבער מיט זיי נישט קיין געמיינזאַמעס
אַלזאָ ווער עס דאַרף בעשטעלען אַ מצבה, זאָל ער פריער בעזוכען אונזער ווערקשטאַט וועט
ער פאַר ביליג געלד, א סך ביליגער ווי ביי מיינע קאָנקורענטען
בעקומען די שענסטע פּראַכטפולסטע מצבה.
מיר אַרבייטען אויס אַלערליי **מצבות** פון **זאַנדשטיין, מאַרמאָר** און **גראַניט**
גראַניט אַרבייט, ווערט ביי מיר פערקויפט **צו פאַבריקס פּרייזען** פון
אינלאַנד אזוי אויך פון טשעכיען און דייטשלאַנד.
זייט אויפמערקזאַם אויף די אַדרעס:

פּרץ רייך, וואַרשעווער 52

בעקאַנטמאַכונג.
דערמיט מאַך איך בעקאַנט דאָס ג' פּובליקום, אז מיין לאַנג-יעהריג

מאַנופאַקטור-געשעפט

אונטער דער פירמע **ויסמאַן קרויזע**
וועלכעס געפונט זיך אויף פּראָסטע 3 ווערט פון ליפּיעץ ד.י. איבערגעטראַגען אויפ'ן

נייעם מאַרק 6
(ביי דער אַפּטייק הויז ה' ווייסעלפיש)

איך בעזיץ אויף לאַגער א גרויסען אויסוואַהל פון אַלערליי מאַנופאַקטור-סחורות ווי: די בעסטע
וואָל-שטאָפען, זיידען, מאַנטעל-סחורות, עטאַמינען, באַטיסטען, טיכער,
פערשיעדענע קאָלדערעס אַלעראַרט ווייס-וואַרען א. ד. ג.
צו קאָנקורענץ-פּרייזען.
האָפענטליך, אז דאָס געעהרטע פּובליקום וועט ווייטער ווי ביז-איצט מאַכען ביי מיר די איינקויפען
פערבלייב איך מיט אַכטונג **ויסמאַן קרויזע.**

SINALCO

טרינקט נור דאָס וועלט בעריהמטע געטראַנק

וועלכעס איז אַנערקענט, אַנאַליזירט און עמפּפעהלט דורך די גרעסטע ערצטליכע
קרעפטען אין דער וועלט, אַלס דאָס געזונדסטע און ערפרישענדע געטראַנק.
„סינאַלקאָ" — איז דאָס געשמאַקהאַפטסטע און ערפרישענדע געטראַנק!!!
צוליעב די שווערע צייט, האָבען מיר בעשלאָסען צו ערמעסיגען די פּרייזען, כדי עס צו ערמעגליכען פאַר די ברייטע שיכטען.
צו בעקומען איך אַלע געשעפטען פון קאַלטע-געטראַנקען. מיט אַכטונג:
fabr. napojów chłodzących „URSUS" Częstochowa, Warszawska 21
בעמערקונג: אָריגינעל איז עס נור דאַמאָלס, ווען עס איז פערזעהען דורך אונזער געזעצליך-געשיצטע עטיקעט.

אַכטונג שניידער-מייסטער!

אין צוזאַמענהאַנג מיט זעהר אַקטועלע צעך-פראַגען, רופט דער שניידער - צעך פאָלגענדע פער-זאַמלונגען:
מאָנטאָג, ד. 13 ד.מ. מאַגאַזין-שניידער 7 אָווענד
דינסטאָג, ד. 14 ד.מ. דאַמען-בעשטעלט 7 אָווענד
מיטוואָך, ד. 15 ד.מ. מענער-בעשטעלט 7 אָווענד
צוליעב דער דרינגענדליכקייט פון טאָג - אָרדנונג, דאַרפען אַלע מיטגלידער קומען צום אַנגעוויזענעם טערמין.
די פערוואַלטונג פון שניידער-צעך.

געשמאַקע פרישע מיטאָגען

ווערט אַרויסגעגעבען טעגליך פון 12 ביז 3 נאָכמיטאָג
אין דעם לאַנגיעהריגען רעסטאָראַן פון

מיכאל הערץ, אַלעע 5 №

רעכנענדיג זיך מיט דער קריטישער צייט, האָבען מיר בעשלאָסען צו מאַכען אַ גרויסען אומזאַץ און אַ מינימאַלען פערדינסט, כדי די קונדען צופרידענצושטעלען.
מיטאָגען צום פּרייז פון 1.50 ביז 3 זלאָטעס.
ווילט איהר אָבעסען אַ גוט געשמאַק מיטאָג און פאַר אַ ביליגען פּרייז
דאַן בעזוכט אונזער רעסטאָראַן און איהר וועט העכסט צופרידען זיין.
שבת און יום - טוב איינגאַנג דורכ'ן הויף, רעכטס.

איבערצוגעבען
אין צענטרום שטאָדט 2 גרויסע און שעהנע
פראַנט - צימערן מיט א בעזונדערן איינגאַנג
אויף א ביוראָ אדער א געזעלשאַפטליכע אינסטיטוציע.
אָפּערטען אין אַדמיניסטראַציע פאַר .G

2 צימער מיט א קיך
1 שטאָק מיט בעקוועהמליכקייטען
גלייך צו פערדינגען

ערפאַהרען סטראַזשאַצקאַ 14, טעלעפאָן 15=8
גראַדאָן.

אַלע האָבען זיך שוין איבערצייגט, אַז אַמגעזינדסטען איז דאָס וועלט = בעריהמטע
שטיינמעץ = ברויט

וואָס בעשטעהט פון דריי סאָרטען:
1-טער סאָרט: קאָרן-ברויט, א גלענצענד מיטעל אויף אָבסטרוקציע.
2-טער סאָרט: „פּאָשילני", פאַר מאָגען-ליידענדע.
3-טער סאָרט: „גראַהאַם" (קנייפּס), ספּעציעל פאַר צוקער-ליידענדע.
דאָס אויסשליסליכע אויסבאַקען פון שטיינמעץ - ברויט אויף טשענסטאָכאָוו און אומגעגענד, איז איבערגעגעבען געוואָרען דער היגער בעוואוסטער בעקעריי פון ה'

קאָזלאָווסקי, אַלעע 30
עגזיסטירט שוין העכער 40 יאָהר.

עסט נור שטיינמעץ = ברויט און איהר וועט געזונט זיין!

Nie wyrzucajcie Waszych pieniędzy!

Kupując mydła zamiejscowych fabryk płacicie wyższe ceny za kosztowne plakaty i koszty przewozu, podczas

gdy mydło z „Rybką" jest lepsze i przytem tańsze.

Używajcie
Mydło -- tylko z Rybką.
Częstochowska Fabryka Mydła
DZIUBAS i FISZEL
SPÓŁKA AKCYJNA.
Przedstawiciel na Częstochowę p. NATAN GERSZONOWICZ
w miejscu, Narutowicza 10.

בעקאַנטמאַכונג.
איך מאַך בעקאַנט אז איך האָב געעפענט

א פריזיר-אַנשטאַלט
אויף נאַרוטאָוויטשאַ 50

וואָס איז איינגעאָרדענט לויט די נייעסטע פאָדערונגען פון היגיענע.
א ספּעציעלע אָבט. פאַר דאַמען - פריזור.
שנעלסטע און רעעלסטע בעדינונג.
מיט אַכטונג
N. Szenwald Narutowicza 50
געוו. מיטאינהאַבער פון פריזיר-אַנשטאַלט „סאַניטאַס".

דעם טיעפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס דער פאַמיליע **פערענס**
צוליעב דעם טויט פון זייער מוטער און שוויגער-מוטער

נ"ע זיסל מלכה

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.
ב. באַטשאַן און פרוי.

Dr. Med.
M. Feiner-Hallemanowa
b. lekarz szpitali
w Krakowie i we Wiedniu
ordynuje
w chorobach dzieci
od 3—5 po poł.
P. Marji 41, telef. 878

מיט גרויס צער און וועהטאָג זענען מיר מודיע, אַז אין עלטער פון
78 יאָהר איז געשטאָרבען אונזער הייס-געליבטע מוטער

נ"ע רחל עסיג

די לויה איז פאָרגעקומען מאָנטאָג, ד. 6 יולי (כ"א תמוז תרצ"א), גלייכצייטיג דריקען
מיר אויס אונזער איניגסטען דאנק די אַלע, וועלכע האָבען אַנטייל גענומען אין דער לויה און אָבגעגעבען דעם לעצטען כבוד.
די אין טיעפען טרויער פערבליבענע
טעכטער, זיהן, שוויגער-טעכטער, איידעם און אייניקלעך.

L. JAKUBOWICZ
CZĘSTOCHOWA,
róg Warszawskiej i Stodolnej. Tel. 6-14.
HURT! DETAL!
ARTYKUŁY BUDOWLANE: dachówka, papa, smoła, cement, gips, trzcina, gwoździe i drut.
NARZĘDZIA ROLNICZE: pługi, radełka, sprężynówki do bron, brony, wialnie, sieczkarki, oraz wszelkie sztuczne nawozy.
SPECJALNOŚĆ: WĘGIEL w najlepszych gatunkach dostarczam do domu na najdogodniejszych warunkach.

אין ערווארטונג.

די זיצונגען פון קאנגרעס דויערן נאך, און ווי עס ווייזט זיך ארויס וועלען זיך די פערהאנדלונגען פערציהען מיט עטליכע טעג לענגער ווי מען האט פארגעזעהען.

פון די ביז-יעצטיגע דעבאטען, לויט די ידיעות וואס מיר האבען בעקומען, זענען מיר מיט גארנישט קלוגער געווארען, און די לאגע איז פאר אונז נישט קלארער געווארען. אויך די רייבונגען צווישען די פערשידענע פאליטישע ריכטונגען זענען נישט קלענער געווארען, און עס איז נישט מעגליך זיך צו קענען שאפען א בילד ווי דער רעזולטאט, דער אויסגאנג פון דער פערפלאנטערטער לאגע וועט אויסזעהען.

אז די קאמפען זענען געווען גענוג העפטיגע און די דעבאטען גענוג שטורמישע ווייסען מיר, ס'איז גענוג צו זעהען דעם סקאנדאל וואס איז פארגעקומען צווישען די ביידע פערביסענסטע געגנער—די ארבייטער-פארשטעהער און די רעוויזיאניסטען, וועלכער האט ארויסגערופען גרויס עמפערונג. ס'איז אויך גענוג וואס עס האט געקענט קומען אזא ווילדע ידיעה אין דער פרעסע, אז פראפ. ווייצמאן האט בעקומען פעטש, אמת די דאזיגע ידיעה אין וועלכער קיין פערנונפטיגער מענש האט נישט אנגעהויבען צו גלויבען איז באלד אבגעלייקענט געווארען, אבער בלויז דאס אליין וואס אזא מין ידיעה קען קומען אויפ'ן געדאנק, זאגאר פון אויסגעשפראכענע היץ-קעפ, בעווייזט שוין אז דער קאמף איז ווייט נישט געפיהרט געווארען אין די ראהמען אין וועלכע ער האט געדארפט געפיהרט ווערען.

מען קען זיך אויך נישט פארשטעלען ווי אזוי עס וועט געלעזט ווערען די הויפט-פראגע וועגען ווייצמאן אדער נישט ווייצמאן וועלכע איז ווי בעוואוסט נישט קיין פראגע פון זיין פערזאן נאר פון זיין שיטה, פון זיין מעסיגער זאגאר צו מעסיגער פאליטישער שיטה, אין בעצוג צו דער ענגלישער רעגירונגס-פאליטיק.

איבערהויפט איז די דאזיגע פראגע פערשארפט געווארען איצט נאך דעם בעוואוסטען אינטערוויאו וואס פראפ. ווייצמאן האט געגעבען דעם פארשטעהער פון יט"א וואו ער האט ווידערהאלט זיינע ווערטער וועלכע ער האט געזאגט מיט א יאהר צוריק אויף א זיצונג פון אקציאנס-קאמיטעט וועגען א בי-נאציאנאלען שטאט אין ארץ-ישראל. אט די דאזיגע ווערטער זיינע וועלכע האבען זיינער צייט ארויסגערופען א שטורם אין דער ציוניסטישער וועלט, האט ער איצט געזאגט קלאר און דייטליך פון דער קאנגרעס-טריבונע. ער האט אפען ערקלערט, אז „ער האט נישט קיין סימפאטיע און אויך נישט קיין פערשטענדניש פאר דעם פאסטולאט פון א יודישער מעהרהייט אין ארץ-ישראל", „אז די וועלט וועט פערשטעהן דעם דאזיגען פאסטולאט אז מיר ווילען שאפען א מעהרהייט בכדי ארויסצושטופען די אראבער, און מיר דארפען נישט ארויסרוקען א פאדערונג וואס קען בלויז רייצען די געמיטער".

די דאזיגע בעהויפטונגען, וועלכע זענען געגען דער איבערצייגונג פון דער ציוניסטישער מעהרהייט, אין וועלכע פראפ. ווייצמאן האט איצט ספעציעל בעטאנט בכדי מען זאל נישט מיינען אז ער חאט זיך במשך דער צייט אבגעזאגט און צוריקגעצויגען פון זיינע פאליטישע מיינונגען. דאס האט שוין, ווי זאגאר די מעסיגסטע ערקלערען, אבגעווארפען יעדען צווייפעל אז ער זאל נאך קענען בלייבען אויף זיין אמט אלס פרעזידענט פון דער אלוועלטליכער ציוניסטישער ארגאניזאציע.

און דאריבער ווערט איצט אוועקגעשטעלט אין דער גאנצער ברייט די אונגעהויער-וויכטיגע פראגע ווער וועט איהם פערטרעטען, ווער וועט זיין די פערזאן וועלכע די קאנגרעס-מעהרהייט וועט איינשטימיג איבערגעבען דעם דאזיגען אזוי-וויכטיגען און פעראנטווארטליכען אמט, צו שטעהן אין דער שפיץ פון דער גרויסער און מעכטיגער פאלקס-בעוועגונג, און אנצופיהרען מיט דער יודישער פאליטיק, איבערהויפט ווען עס איז קיין ספק נישט אז נאך ווייצמאנ'ס אוועקגעהן וועט אויסקומען צו פיהרען נאך א שטארקערן קאמף מיט דער ענגלישער רעגירונג, וועלכע וויל אומבעדינגט זעהען ווייטער דעם פראפ. ווייצמאן אין דער שפיץ פון אלוועלטליכען ציוניזם, ווי זי האט דאס געגעבען גענוג קלאר צו פיהלען.

אזוי איז דאס, שוין 10 טאג דויערט דער קאנגרעס, אויף וועלכען די יודישע וועלט לעגט גרויסע האפנונגען אז ער וועט קלאר מאכען די לאגע, און מיר זענען נאך פארלויפיג קיין שריט ווייטער נישט געגאנגען.

מיט דער גרעסטער שפאנונג ווערט ערווארט אז דער קאנגרעס וועט די אלע וויכטיגע פראגען גינסטיג לעזען אז עס וועט איהם געלונגען ארויסצוגעהן פון דעם נרויסען פלאנטער מיט א זיעג, וועלכער זאל אלעמען צופרידענשטעלען, און וועלכער זאל געבען די מעגליכקייט צו פיהרען א פלאנמעסיגע אינטענסיווע טעטיגקייט לטובת דער אויפבוי-ארבייט אין א"י.

י. פ.

פון דער וואך.

דער אמעריקאנישער מאראטאריום.

ענדליך נאך לאנגע אונטערהאנדלונגען צווישען אמעריקא און פראנקרייך איז מען געקומען צו א הסכם בנוגע דעם מאראטאריום וואס דער אמעריקאנער פרעזידענט הובער האט פארגעלעגט, און צו וועלכען פראנקרייך האט נישט געוואלט איינשטימען.

די פערשטענדיגונג איז צושטאנד נעקומען אז עס זאל געמאכט ווערן אזא פראוויזארישע פאזיציע, וועלכע זאל הייסען אז דייטשלאנד צאהלט איין די סומע וואס זי דארף צאהלען אלס ראטע, און די זעלבע סומע בעקומט זי צוריק ארויסגעבארגט.

די דייטשע פערפליכטונג.

צוליעב די שטענדיגע קלאנגען אז דייטשלאנד טראגט זיך ארום מיט מלחמה-געדאנקען געגען פוילען איז ערוועקט געווארען די פראגע, אז איצט נאכ'ן מאראטאריום וואס דייטשלאנד בעקומט וועט זי גיכער האבען די מעגליכקייט אויסצופיהרען איהרע מלחמה-פלענער. דאריבער האט פרעז. הובער גענומען פון דייטשלאנד א פערפליכטונג אז די געלדער וואס דייטשלאנד וועט איינשפארען דורכ'ן מאראטאריום זאלען בענוצט ווערען נאר אויף ווירטשאפטליכע צוועקען.

רעזולטאטען פון קריזיס.

צוליעב דעם הערשענדען ווירטשאפטליכען קריזיס אין לאנד האט זיך בעדייטענד פערקלענערט די בעוועגונג אויף די באהנען אזוי אויף די פאסאזשיר-צוגען ווי אויף די פראכט-צוגען. צוליעב דעם ווערען אין פיעל באהן-דירעקציעס אבגעשאפט א טייל פון די קורסירענדע צוגען, בלויז די לעמבערגער באהן-דירעקציע האט בעשלאסען פון 15 ד. ח, אבצושאפען 40 פאסאזשיר-צוגען.

נאך 67 מיליאן.

אין די פערשידענע מיניסטעריום'ס ווערט אלס נאך געפיהרט די ארבייט ארום דעם פערקלענערן דעם מלוכה-בודזשעט און צו רעדוצירען די אויסגאבען, ווייל עס ווייזט זיך ארויס אז נאך אלע רעדוקציעס און אבשפארונגען פעהלט נאך 67 מיליאן אז דער היירי-גער בודזשעט זאל נישט האבען קיין דעפיציט.

נאך נישט רוהיג אין סאלאניקי.

טראץ די שריט וואס די גריכישע רעגירונג האט אנגענומען איינצושטילען דעם פאגראם אויף יודען אין סאלאניקי, און די שארפע רעדע, וואס דער גריכישע פרעמיער האט געהאלטען, טאדלענדיג שארף די פאגראמשטשיקעס, האט זיך אלץ דער פאגראם נאכנישט איינגעשטילט, עס קומען נאך פאר אנפאלען און אונטערצינדונגען, און די יודען לעבען אין דער גרעסטער שרעק און פאניק.

עקספארט פון קליין,אינדוסטריע.

די פראגע וועגען צופאסען די פוילישע קליין-אינדוסטריע פאר עקספארט צוועקען ווערט אלץ ווייטער בעהאנדעלט אין די אפיציעלע קרייזען. דאס איז ספעציעל נוגע קאנפעקציע-אויסארבייטונגען, ווי אנציגער, הענטשקעס, און שיכווארג אויף וועלכע ס'איז פערהאן א נאכפראגע אויף די אויסלענדישע מערק.

דער מלוכה'שער עקספארט-אינסטיטוט וועלכער פערנעמט זיך מיט דער דאזיגער פראגע זאל צו דעם צוועק שאפען א ספעציעלע עקספארט-ארגאניזאציע וועלכע זאל בעשטעהן פון פארשטעהער פון צעכען און האנדווערקאמערן.

אזוי ווי די דאזיגע פאכען געפונען זיך צום גרעסטען טייל אין יודישע הענד איז דאס פאר'ן יודישען האנדווערקערטום א זעהר וויכטיגע פראגע.

פראיעקט אבצושאפען דעם אומזאץ-שטייער.

די לאדזער האנדעלס-קאמער האט ארויסגערוקט א פראיעקט אבצושאפען אינגאנצען דעם אומזאץ-שטייער, און אנשטאט דעם זאל געהעכערט ווערען דער אבצאהל פאר פאטענטען.

SINALCO
ORZEŹWIA!!

פאר רעוומאטיקער און נערווען-ליידענדע!

יעדער וואס ליידט אויף רעוומאטיזם, גיכט און נערווען דארף נישט צווייפלען אז ער קען געהיילט ווערען, ווייל טויזענדער ליידענדע האבען דורך טאגאל זייער געזונדהייט צוריקגעוואונען. פון פון זיינע ערפאהרונגען מיט טאגאל איז אונז מודיע ה' י. שערד, לבוב, לינדעגא 2 צ. א.: זייט א סך יאהרען האב איך אויף רעוומאטיזם און א שטארק רייסען אין רעכטען פוס געליטען. דורך די גאנצע צייט האב איך בענוצט אונצעהליגע הייל-מיטלען און אויך 2 מאהל בין איך אין בעדער אין אויסלאנד געווען, דער ערפאלג איז אבער דאך געווזען פאראיבערגעהענד, שמערצען האב איך ווייטער געהאט און האב קיין בעסערונג געפיהלט. פאר א ערך 3 חדשים האט מיך א בעקאנטער אויף טאגאל אויפמערקזאם געמאכט. איך האב מיר תיכף די טאבלעטען אין אפטייק געקויפט טאגאל האב איך בענוצט 3 מאל און טאג צו 2 טאבלעטען. שוין אין דער ערשטער וואך האב איך א גרויסע ערלייכטערונג געפיהלט אין די דריטע וואך בין איך פון דעם אונערטרעגליכען קוואל פטור געווארען און איך פיהל מיך ווי ניי-געבוירען. טאגאל וועל איך יעדען ליידענדען עמפפעהלען. עהנליך ווי ה' ש- איז מודיע א סך מענשען וועלכע האבען בענוצט טאגאל ביי רעוומאטיזם, גיכט, רייסען אין די געלענקען, קאפ און נערווען-שמערצען, ערקעלטונגען און עהנליכע קראנקהייטען. טאגאל איז אונשעדליך פאר'ן מאגען, הארץ און אנדערע ארגאנען. טאגאל לינדערט נישט נור תיכף די שמערצען, איז איז אויך א נאטירליכען אופן עוקר מן השורש די דאזיגע ליידען. דערפאר האט מען אפילו אין פערעלטערטע פאלען מיט טאגאל ערציעלט די בעסטע רעזולטאטען. אויב א סך טויזענדער דאקטוירים פערשרייבען דאס מיטעל, דאן קען יעדער מיט פול פערטרויען טאגאל קויפען. פרובט טאקי היינט נאך אליין אויס. פערלאנגט אבער נור טאגאל. ס'איז נישטא קיין בעסער מיטעל. צו בעקומען אין אלע אפטייקען, שוין פון 2 זל.

(12 די פערפאלגטע.

ראמאן פון יודישען לעבען אין איטאליע, אין 19-טען יאהר-הונדערט.

פריי פון העברעאיש דורך י. געלזאהן.

(פארטזעצונג)

8

געבוירען בין איך אין רוים — האט וויקטאר אנגעהויבען זיין געשיכטע — מיין פאטער אהרן פעלדמאן, איז געווען איינער פון די רייכסטע יודען אין רוים.

ביזטו מיין פריינד, א זוהן פון אהרן פעלדמאן? — האט געפרעגט אלבערט — איך האב אין מיין יוגענד פיעל געהערט וועגען דיין פאטער און די גרויסע טובות וואס ער האט געטהון די רוימישע יודען, אבער פלוצים איז ער פערשוואונדען געווארען צוליעב א סכסוך וואס ער האט געהאט מיט די יעזואיטען, און קיינער ווייסט נישט וואו ער געפונט זיך.

וויקטאר האט שווער אבגעזיפצט און געזאגט:

איך וויל דאך אייך דאס טאקי איבערגעבען די דאזיגע שרעקליכע געשיכטע, מיין פאטער איז געווען זעהר רייך, אבער מיט איינמאל האט ער פערלוירען נישט בלויז זיין אונגעהויער פערמעגען, נאר אויך זיין לעבען.

אה, דערצעהל טייערער—האט ראזא אויסגערופען.

מיין פאטער האט זיך פערנומען מיט באנק-וועזען — האט וויקטאר געזאגט — ער האט געהאט א גרויס באנק-הויז אין וועלכען ס'זענען געווען בעשעפטיגט ביז 10 מענשען, די גרעסטע מענער פון לאנד פלעגען זיך ביי אונז בארגען געלד, אבער אלץ איז געגאנגען פריי מיט דער געהעריגער ערלויבניש, מיין פאטער האט קיינמאל קיין צו הויכע צינזען נישט גענומען און איז דערפאר געווען געשעצט אין אלע קרייזען.

אונזער באנק-הויז איז מיט יעדען טאג געוואקסען גרעסער, און איז דערפאר געווארען אלס רייכער און רייכער, ביז ס'איז געקומען דער גרויסער קריעג צווישען רוסלאנד, פראנקרייך און ענגלאנד, ווען די גרויסע אונטערנעהמער די געברידער גראנאט וועלכע האבען צוגעשטעלט פערד פאר'ן פראנצויזישען מיליטער, האבען זיך געבארגט ביי מיין פאטער א האלבען מיליאן ליר, און אלס משכון האבען זיי איהם פערשריבען דעם חוב אויף זייערע הייזער.

אין יאהר 1653 האבען די ברידער גראנאט פערלוירען זייער גאנץ פערמעגען, און זיי האבען געמוזט ענטלויפען פון רוים, דעם פאטער האט דאס הארץ וועה נעטהון אויף די דאזיגע מענשען, וועלכע זענען איבער נאכט אומגליקליך געווארען, אבער ער האט געמוזט פאדערען זיין געלד, און דעריבער איז ער אוועק צום בירגערמייסטער וועלכען ער האט פארגעלייגט דעם וועקסעל פון די געברידער גראנאט, און געפאדערט אז ער זאל איהם איבערגעבען זייערע הייזער פאר דעם חוב.

דער בירגערמייסטער האט איהם געענטפערט אז ער קען נישט אליין איבערגעבען די הייזער פון קריסטען צו א יוד, טראץ דעם וואס געריכטליך האט ער דאס רעכט דערויף, און ער מוז זיך פריהער מיט דער אנפיהרענדער קריסטליכער גייסטליכקייט אדורכרעדען, דאריבער זאל דער פאטער קומען אין דריטען טאג נאך אנטווארט.

דער דאזיגער אונערווארטעטער ענטפער האט מיין פאטער ערשיטערט, און ווען ער איז אהיימגעקומען פון בירגערמייסטער האט ער זיך שטארק צווויינט און געזאגט צו אונז:

איך האב שטארק מורא מיינע טייערע אז איך וועל בלייבען א ארימאן, אז איך וועל פערלירען נישט בלויז די גרויסע סומע וואס מיר קומט ביי די גראנאט'ס נאר מיין גאנץ פערמעגען איז בעדראהט, ווייל אויב די גייסטליכע וועלען ווערען מיינע ריכטער, אויב זיי מיט זייער יושר וועלען דאס האבען צו ענטשיידען וועגען דעם חוב וועלען זיי שוין געוויס אזוי מאכען אז איך אלס יוד, זאל נאך מוזען צוצאהלען.

די מוטער און מיר די קינדער האבען געפרובט דעם פאטער צו בערוהיגען אבער ער איז געווען שרעקליך נידערשלאגען, און נישט געקענט זיך קיין ארט געפונען.

אזוי זענען אוועק צוויי טעג אין הארץ-וועהטאג און ערווארטונג אויפ'ן דריטען טאג, ווען דער בירגערמייסטער האט געזאלט געבען זיין ענטפער.

אבער אינדערפריה, ווען דער פאטער איז שוין געווען גרייט אוועקצוגעהן צום בירגערמייסטער איז פלוצים אריינגעקומען צו אונז אונזער אמאליגע קריסטליכע דינסט יעווא, מיט וועלכער עס האט פאסירט פאלגענדעס:

יעווא האט ביי אונז אין הויז געדינט עטליכע צוואנציג יאהר, און איז געווען פעררעכענט אלס איינע פון אונזערע שטענדיגע הויז-מענשען, זי איז אונז אויך געווען זעהר טריי און איבערגעבען, גרייט געווען פאר אונז אין פייער צו געהן.

איינמאל דאס איז געווען אין א קריסטליכען פייערטאג איז זי ווי געוועהנליך אוועק אין קירך, און ווען זי איז צוריקגעקומען געגען מיטאג האט זי געזאגט צו מיין מוטער אז זי מוז שוין, די מינוט פערלאזען אונזער הויז.

וואס איז געשעהן?—האט מיין מוטער ערשטוינט געפרעגט—אויך דער פאטער וואס איז גראד געזעסען ביים מיטאג האט זיך זעהר געוואונדערט.

עס איז מירווירקליך א גרויסער שאד צו פערלאזען אייער הויז וואו איך געפון זיך שוין 25 יאהר—האט יעווא געזאגט—און איך האב געגלויבט אז אזוי לאנג ווי איך וועל לעבען וועל איך זיך מיט אייך נישט שיידען, אבער ווי איהר ווייסט בין איך א פרומע קריסטין, און דאס געבאט פון דער קירכע איז פאר מיר הייליג, און היינט האט דער גרעסטער גייסטליכער געהאלטען א רעדע וועגען די קריסטינס וואס דיענען ביי יודען און ער האט ערקלערט אז דאס איז א שרעקליכע זינד, אז מיר וועלען קיינמאל נישט ארויס פון גיהנום, ער האט דאריבער אויפגעפאדערט אלע קריסטליכע דינסטען אז זיי זאלען זאפארט די יודישע הייזער פערלאזען, און דאס געלד וואס זיי קומט פאר זייער ארבייט זאלען זיי אריינטראגען אין דער קאסע פון דער קירך.

רעדענדיג האט זי זיך צוויינט ווי א קינד, געקושט די הענד פון מיין מוטער און געזאגט: איך קען נישט אנדערש טהון, איך מוז אוועק.

די מוטער האט נאך געוואלט מיט איהר רעדען אז זי זאל ביי אונז בלייבען, אבער דער פאטער האט געזאגט:

איך פערשטעה דיך אויסגעצייכענט יעווא, דו האסט רעכט אלס גלויביגע קריסטין טארסטו נישט טהון אנדערש ווי די גייסטליכע הייסען, אלזא דו ביזט פריי און קענסט שוין פערלאזען אונזער הויז. איך צאהל דיר אויס צו איין העלער וואס דיר קומט, אבער וואס וועסטו טהון, פון וואנען וועסטו האבען צו עסען? ביזטו דען זיכער אז דו וועסט שוין בעקומען א שטעלע ביי א קריסט?

עס וועט מיר געוויס אויסקומען צו הונגערן—האט יעווא מיט טרעהרען געזאגט אבער איך קען אנדערש נישט מאכען.

אלזא אויסער וואס דיר קומט בארג איך דיר הונדערט לירא, אז די זאלסט האבען צו עסען די ערשטע צייט — האט מיין פאטער געזאגט.

יעווא האט זיך נאך מעהר צוויינט, זי האט געקושט די קינדער און אוועקגעהענדיג האט זי געזאגט, אז זי וועט קיינמאל אונזער הויז נישט פערגעסען, און וועט זיך בעמיהען אונז אבצודאנקען פאר דעם גוטען וואס מיר האבען מיט איהר געטהון.

איצט גראד ווען דער פאטער האט געוואלט געהן צום בירגערמייסטער, נאך צוויי יאהר אבוועזענהייט איז יעווא געקומען, און געזאגט אז זי האט דעם פאטער איבערצוגעבען עטוואס זעהר וויכטיגעס.

(פארטזעצונג קומט).

פון וואך צו וואך.

סאלאניקי.

ווידער זענען די יודישע הערצער פון גאר דער וועלט אויפגעציטערט געווארען פון די שרעקליכע ידיעות, וואס זענען אנגעקומען פון דער גריכישער שטאדט סאלאניקי, וועגען דער שוידערליכער שחיטה וואס איז דארט פארגעקומען אויף דער יודישער בעפעלקערונג.

סאלאניקי איז א זעהר אלטע יודישע קהלה, און ווען די שטאדט האט זיך ביז'ן וועלט-קריעג געפונען אונטער דער טערקישער הערשאפט האט מען דארט וועגען קיין פאגראמען אויף יודען נישט געהערט. איצט נאך דעם קריעג איז די דאזיגע שטאדט צוגעטיילט געווארען גריכענלאנד, דאס ספעציפישע לאנד פון יודישע פאגראמען, וואו יודיש בלוט האט זיך שוין פיעל מאל ווי וואסער געגאסען, און איצט האבען די גריכישע מערדער געלאזט פיהלען זייערע בלוטיגע נעגעל אויף די דארטיגע יודען וועלכע זענען נאך עלטערע בירגער פון דער שטאדט ווי זיי, די גריכען.

א שרעקליכע בלוטיגע שחיטה איז דארט פארגעקומען, צעהנדלינגער יודען זענען אומגעקומען, הונדערטער זעגען פעראומגליקט און צוראבירט געווארען און טויזענדער יודישע פאמיליעס זענען פון דער בלוטיגער שטאדט ענטלאפען וואוהין די אויגען האבען זיי געטראגען.

און דאס ארימע יודישע פאלק איז הילפלאז, נאך אלץ זענען מיר „כצאן לטבח", הפקר פאר יעדען כוליגאן, פאר יעדען מערדער, וועמען עס ווילט זיך שפילען מיט יודישע לעבענס, מיט יודיש בלוט.

מיר שרייען, מיר פראטעסטירען, די יודען פון סאלאניקי האבען אויסגענוצט דאס וואס גראד איצט קומט פאר דער ציוניסטישער קאנגרעס אין באזעל, און זיי האבען זיך געוואנדען צו דער דאזיגער יודישער פאלקס-טריבונע אז זי זאל זיך פאר די אומגליקליכע בעמיהען. און דער קאנגרעס וועט געוויס דאס זייניגע טהון, ער וועט אהן ספק לאזען הערען זיין מעכטיגע שטים פון וועלכער דאס גריכישע פאלק מיט איהר מלוכה זאל אויפציטערען.

אין דער יודישער פרעסע איז אבער אנגעוויזען געווארען אז אויך מיר יודען פון דער גאנצער וועלט קענען אין דער הינזיכט עפעס טהון, מיר זעלבסט קענען אין א געוויסער מאס די גריכישע רוצחים פאר זייער שענדליכען טהאט בעצאהלען.

שוין פיעל יאהרען, זינט דער ישוב אין ארץ-ישראל האט זיך אנגעהויבען ענטוויקלען, נאך פאר דעם פאליטישען ציוניזם, איז ענטשטאנען צווישען יודישען פאלק דער געדאנק אז מען זאל נישט נוצען קיין אתרוגים פון גריכענלאנד, נאר פון ארץ-ישראל. עס איז אנגעוויזען געווארען דערויף אז עס איז די גרעסטע זינד ווען דאס געלד, וואס יודען בעצאהלען פאר א מצוה זאל נישט געהן נאך ארץ-ישראל, נאר אין פרעמדע הענד.

עס האבען זיך דאן געפונען גרויסע גאונים, די גרעסטע אויטאריטעטען פון דער תלמודישער ליטעראטור, וועלכע האבען זיך מיט דער גרעסטער איבערצייגונג ארויסגעזאגט אז מען דארף אסר'ן די קארפוער אתרוגים.

צום בעדויערען זענען מיר דאך אבער א גלות-פאלק און די שרעקליכע פערקריפעלטע גלות-פסיכאלאגיע בעהערשט נאך א גרויסען טייל פון אונז, זאגאר צווישען די גדולי - התורה און עס האבען זיך טאקי געפונען רבנים פון יענער צייט, וועלכע האבען בעפארצוגט די גריכישע אתרוגים געגען די ארץ-ישראלדיגע, ווייל די ערשטע זאלען זיין שענער געוואקסען, אדער כשר'ער לויט א וועלכען ס'איז דין, טראץ דעם וואס זיי זענען איינגעטינקט אין יודיש בלוט.

ווען עס זענען מיט א צייט צוריק פארגעקומען אונרוהען אויף יודען טאקי אין קארפו זעלבסט האט זיך ווידער בענייט די אקציע צו פערוועהרען די יודען צו נוצען די דאזיגע אתרוגים אבער אלץ אהן ערפאלג.

אמת א גרויסער טייל יודען און אפשר דער גרעסטער וויל מעהר נישט בענוצען די גריכישע אתרוגים אבער זעהר פיעל יודען, דוקא פרומע גאטספארכטיגע יודען, און געווג רביים מוזען נאך האבען צו דער מצוה דוקא אתרוגים פון גריכענלאנד, און נישט פון ארץ-ישראל, און דאס הארץ פון יעדען אויפריכטיגען יוד בלוטיגט ווען מען זעהט וואסערע גרויסע סומעס עס ווערען יאהר-יעהרליך ארייגעטראגען צו די בלוטיגסטע שונאים, מיט וועלכע די יודען אין א"י וואלטען געקענט פיעל אויפטהון אין זייער אויפבוי-ארבייט.

איצט נאך דער שוידערליכער שחיטה וואס איז פארגעקומען אויף אונזערע ברידער אין סאלאניקי, וועלכע געפונט זיך אונטער דער גריכישער הערשאפט, דארף מען דאך ווענינגסטענ'ס מיט דעם בעפרידיגען אונזער צובלוטיגט יודיש הארץ, מיט דעם וואס די יודען וועלכע זענען מקיים די מצות-אתרוג, זאלען מעהר אין דער האנד נישט נעהמען קיין גריכישע אתרונים, איבערהויפט ווען מיר קענען דאס בעקומען פון ארץ-ישראל, פון אונזער לאנד ווען אלץ קומט פאר דורך יודישער ארבייט, דורך יודישע הענד און יודישען שוייס.

עס איז דאך קיין ספק נישט, אז די אויטאריטעטע רבנים און רביים וועלען ארויסלאזען א הארבען איסור אז קיין שום יוד טאר נישט נעמען צו דער מצות אתרוג די אתרוגים וואס וואקסען אין דעם דאזיגען בלוטיגען לאנד, און אוועקגעבען זייער געלד די כוליגאנעס, וואס באדען זיך אין יודיש בלוט.

ווארום די גריכישע רעגירונג זעלבסט האט דאך ווענינגסטענ'ס געדארפט נעמען אין בעטראכט דאס וואס יעדעס יאהר קומט ארייו אין איהר לאנד אזא גרויסע סומע געלד פאר אתרוגים וועלכע האבען פאר קיינעם קיין ווערט נישט, נאר פאר יודען, זי האט דאך דאס געדארפט אין זינען האבען און נישט דערלאזען צו די בלוטיגע פאגראמען.

זאלען מיר כאטש מיט דער דאזיגער קליינינקייט עטוואס בערוהיגען אונזערע אויפגערעגטע געמיטער און דערווייל וועט פון דעם ארויסקומען א גרויסע טובה פאר'ן ישוב אין ארץ-ישראל.

בן-חיים

די בעציהונג צו די קראנקע אין יודישען שפיטאל.

ה' ד"ר באטאוויא דער הויפט-דאקטאר פון היגען יודישען שפיטאל אין זיין ענטפער דעם ה' רייטבערגער (טש. צייטונג 27) מאכט אונז א פארוואורף פארוואס מיר האבען פערעפענטליכט דעם בריעף פון ה' רייטבערגער (טש. צייטונג 26) נישט אינפארמירענדיג זיך פריהער גענוי אויף ווי ווייט זיינע בעהויפטונגען זענען ריכטיג.

אויף אונזער בעמערקונג צום בריעף פון ה' ר. אז פיעל קראנקע האט זיך צו אונז שוין געווענדעט מיט אנקלאגעס געגען דער הערשענדער ארדנונג אין שפיטאל, וועלכע מיר האבען נישט געוואלט פערעפענטליכען אום נישט שאדען צו ברענגען דער דאזיגער אינסטיטוציע וועלכע איז אונז זעהר טייער, זאגט ד"ר באטאוויע, אז מיר דארפען קיין זאך נישט פערהוילען, נאר אלץ גענוי אויספארשען, איבערהויפט דארפען מיר די אנקלאגעס איבערגעבען דער שפיטאל-לייטונג, כדי פעסטצושטעלען צי זיי שטימען מיט דער ווירקליכקייט.

ד"ר באטאוויע בעקלאגט זיך אויך אין אויבענדערמאנטען בריעף אויף די יודישע קראנקע און זייערע פאמיליעס, מיט וועלכע עס איז נישט צום אויסהאלטען, און זאגט אז די שפיטאל-לייטונג „מוז קעמפען מיט די אונקולטורעלע יחידים, וועלכע בעמיהען זיך ארייצוברענגען אין שפיטאל אונארדנונג, כאאס און שמוץ" אא"וו.

אלזא, מיר האבען די ביז-יעצטיגע אנקלאגעס געגען דער ארדנונג אין בעצוג צו די קראנקע אין יודישען שפיטאל נישט פערעפענטליכט טאקי צוליעב דעם וואס מיר קענען אונזערע יודען מיט זייער פסיכאלאגיע און הייסען טעמפעראמענט, ווייל מיר ווייסען אז וועגען א יודישען קראנקען ווערט דורך זיין פאמיליע פיעל מעהר געזארגט ווי ביי א נישט-יודישען און ווייל מיר פערשטעהן אז אין אזא אינסטיטוציע ווי עס איז דאס יודישע שפיטאל מוז אומבעדינג הערשען א מוסטערהאפטע ארדנונג, מיט א געהעריגען דיסציפלין, און מען קען פאר קיין פאל נישט נאכקומען יעדענס קאפריזען.

און אזוי ווי מיר האבען נישט געהאט די מעגליכקייט נאכצוקאנטראלירען און גענוי אויסצופארשען אויף ווי ווייט די פרעטענסיעס זענען ריכטיגע, האבען מיר זיי פערשוויגען, טראץ דעם וואס מען האט אונז מעהרערע מאל געהאט טענות צוליעב דעם.

אויב מיר האבען אבער בעשלאסען צו פערעפענטליכען דעם בריעף פון ה' רייטבערגער איז דאס צוליעב פאלגענדען:

פון די אלע אנקלאגעס מיט וועלכע מען האט זיך צו אונז געוואנדען האבען מיר געזעהען, אז איינס איז זיכער אמת, און דאס איז אז די בעציהונג מיט וועלכער מען בעציהט זיך צו די קראנקע אין שפיטאל איז נישט אזוי ווי זי דארף זיין, צווישען דער לייטונג פון א הייל-אנשטאלט און די קראנקע וואס קומען דארט אהין זיך היילען.

יעדער קראנקער און ליידענדער מענש האט קאפריזען, וואס ווערען ארויסגערופען דורך דער קראנקהייט גופא, און מיר ווייסען אז דאס בערוהיגען דעם קראנקען, דאס רעדען צו איהם שטילע און רוהיגע ווערטער, דאס אומגעהן זיך מיט איהם הארציג און ליבליך, האט א זעהר גרויסע בעדייטונג, די פפלעגערינס ווערען גערופען „קראנקען - שוועסטער" ווייל זיי דארפען זיך מיט דעם קראנקען אומגעהן ווי הארציגע שוועסטערן, זיך בעמיהען מיט אלע מעגליכקייטען צו לינדערן זיינע שמערצען, און איהם געבען כח איבערצוהאלטען די ליידען.

די אטמאספערע אין שפיטאל דארף זיין אזאלכע, אז דער קראנקער זאל וויסען דאס ער געפונט זיך אין א ארט וואו מען זארגט פאר איהם, אז אזוי די דאקטוירים ווי די קראנקען-שוועסטער זענען בערופען צו לינדערן זיינע שמערצען און ליידען, אז די סביבה ארום איהם איז א הארציגע, און דאס מוטהיגט און קרעפטיגט איהם, רופט ארויס ביי איהם א גוטען הומאר, און העלפט אין געוויסע פאלען אויך צו אז דער קראנקער זאל וואס שנעלער געזונד ווערען.

און וואס קענען מיר טהון, חשוב'ער הער דאקטאר באטאוויא, אז ביי אונז אין טשענסטאכאוו איז שוין א בעוואוסטע זאך, דאס ליידער איז די בעציהונג צו די קראנקע אין יודישען שפיטאל ווייט נישט קיין גינסטיגע, אז מען רעדט נישט צו זיי מיט קיין שוועסטערליכע ווערטער, אז מען ווייזט זיי נישט ביי יעדער געלעגענהייט ווי מען זארגט פאר זיי, ווי מען בעמיהט זיך צו פערלייכטערן זייער ביטערען גורל. און דאס אלעס, מוז מען זאגען אפען, שרייבען אלע צו דער דאקטארין ווייסבערג, א דאנק וועמען די אטמאספערע אין שפיטאל איז א שטיקענדע, די בעציהונג א רעאקציאנערע, א זעלבסטהערשענדע, די לופט איז דיקטאטאריש, און דאס ווירקט זעלבסטפערשטענדליך נישט גינסטיג, און דאס רופט ארויס די פיעלע פרעטענציעס, די אונצעהליגע אנקלאגעס, וואס מען הערט פון רוב קראנקע.

אזוי איז דאס ג' ה' דאקטאר, מיר ווילען זיך נישט גריבלען אין קיין איינצעלהייטען, מיר ווילען איצט נישט דערמאנען די בערעכטיגטע אדער נישט-בערעכטיגטע פרעטענסיע פון די קראנקע מיט זייערע פאמיליעס, נאר ביי דער געלעגענהייט ווילען מיר אפעלירען צו אייך, אלס הויפט-דאקטאר פון שפיטאל, אז איהר זאלט זיך בעמיהען צו שאפען דארט אזא אטמאספערע, אזא בעציהונג וואס זאל פערלייכטערן דעם ביטערען גורל פון די ארימע קראנקע, אז דאס אומגעהן זיך מיט די קראנקע זאל זיין פאר זיי א הייל-באלזאם, ווייל מען קען דאך אלץ מאכען אין גוטען און דער טאן מיט וועלכען די ווערטער ווערען ארויסגעזאגט האט א זעהר גרויסע בעדייטונג.

בעמיהט אייך ה' דאקטאר, אריינצוברענגען אין שפיטאל געגענזייטיגע ליעבע און אכטונג, זאל אין דעם ארט וואו עס געפונען זיך אזוי פיעל ליידענדע הערשען א גוטמוטיגע, הארציגע הארמאניע, ווייל דאס איז לויט אונזער מיינונג דער הויפט-פרינציפ פון א הייל-אנשטאלט.

פל.

ביי מאגען, געדערם און שטאפ-וועקסעל-ליידען פיהרט צוריק צו רעגולערער טעטיגקייט די פערדייאונגס-ארגאנען און ערלייכטערט די נאהר-שטאפען צו פערדייען דער געברויך פון נאטירליכען ביטער-וואסער Franciszka Józefa

וואס געהערט, וואס געזעהן.

אין די טעג פון די „דריי וואכען".

געוויג זיך אנגעפרעהט יוד, פערשליס דעם קוואל פון שמחה, עס געהט א טרויעריגע צייט, די דריי וואכען, ווען ווילדע אכזרים האבען חרוב געמאכט דיין הייליגטום, דיך פערטריבען אין גלות, אין וועלכען דו ווערסט פערשווארצט ביז'ן היינטיגען טאג און ווער ווייסט עד מתי?

די דאזיגע „דריי וואכען" זענען אבער נאר א סימבאל, פאקטיש דויערן די דאזיגע טרויערוגע דריי וואכען א ביסעל לענגער און לעצטענ'ס זענען זיי נישט בלויז אונזער, נאר אויך די וועלט און מלוכות האבען זייערע דריי וואכען...

נעמען מיר כסדר:

אמעריקא האט פארגעלעגט א מאראטאריום פאר די אייראפעאישע מלוכות, האט זי עס נישט געטהון אויס גוטהארציגקייט, נאר דערפאר ווייל ביי די מלוכות זענען שוין די דריי וואכען, וואו עס דערנעהנטערט זיך דער חורבן, דער אמת'ער תשעה באב.

דער ציוניסטישער קאנגרעס, וואס בעטראכט די פראגען, וואס דארף אייגענטליך האבען די אויפגאבע אבצושאפען די דריי וואכען, קומען זיי אבער פאר היי - יאהר אין דער צייט פון די 3 וואכען און אין אזא שטימונג, וואס דערמאנט די אמת'ע „דריי וואכען"...

די נייע קהלה - פערוואלטונג האט בעשטימט איהר ערשטע קאנסטיטואירענדע זיצונג אין אנהויב פון די דריי וואכען, אין שבעה עשר בתמוז, פונקט דאמאלס, ווען יודען לייענען ויחל. לאמיר אזוי צו זאגען, די קהלה - ווירטשאפט געפונט זיך אין אזא צושטאנד, אז כדי פעסטצושטעלען ווי מיר זעהען אויס האבען מיר עקסטרא בעשטימט די זיצונג אין דעם ערשטען טאג פון די דריי וואכען, ווייל עס איז צו אונז דער אמת'ער חורבן.

דער „טאז", וועלכער פיהרט אלע יאהר האלבע קאלאניעס, וועלכע זענען בעריהמט מיט זייער מוסטערהאפטע ארדנונג, האט שטענדיג בעקומען א געוויסע סובסידיום פון מאגיסטראט, האט היי-יאהר נישט בעקומען קיין איין גראשען און ווען מען איז געגאנגען זאמלען געלד צווישען יודען ווי אויך אין די פאבריקען, כדי צו קענען איינארדנען די קאלאניע, וואו די יודישע קינדערלעך זאלען געניסען א פאר וואכען פון דער פרישער לופט, האט מען זיי אדער אבגעזאגט אינגאנצען אדער מען האט זיי געגעבען נישטיגע נדבות, טענה'דיג, אז עס איז א קריזיס, עס זענען די „דריי וואכען" אין דער קאסע, וועלען דאך ממילא די קליינע ארימע יודישע קינדערלעך אנשטאט קאלאניעס האבען די דריי וואכען. דערביי איז אבער כאראקטעריסטיש אז גראד די פוילישע פאבריקען האבען נישט אבגעזאגט און געגעבען.

אויך אין די היגע קינא'ס הערשט שוין זייט עטליכע חדשים די דריי וואכען, עס איז א חורבן אין זאל און ממילא א קלאג צו די אייגענטימער, וואס קענען נישט צאהלען די התחייבות'ן, שטעלט מען אויס זייערע מכשירים אויף א ליציטאציע און אנשטאט זיך צו ווילען וועט מען קלאגען אויפ'ן חורבן.

אין דער ווארשאווער קהלה איז דער צוזאמענשטעל אזא, אז עס איז דער אמת'ער חורבן. די ערשטע פרוכטען האט מען שוין געריסען אויף דער ערשטער זיצונג פון קהלה-ראט, ווען מען האט געוועהלט א פערוואלטונג זענען געפלויגען טינטער מיט בענקלעך אין די קעפ פון די פרנסים, אזוי ווי אמאל די „שטעכערס" אין די פלייצעס פון קינות - זאגער ביי אונז אין שטיבעל תשעה-באב...

הייסט עס, אז אויך אין דער ווארשאווער יודישער קהלה האבען זיך אנגעהויבען די אמת'ע דריי וואכען און אנשטאט צו בויען און שאפען, וועט דארט פארקומען פערוויסטונג און חורבה והראיה דעם ערשטען ביישפיעל האבען זיי שוין געגעבען.

אייגענע מחלל-שבת'ניקעס...

אמר ר' ישראל משה, האט ר' ישראל משה אזוי געטהון צו זאגען, ווען איך האב איהם געפרעגט, היתכן, ווי פאסט דאס פאר פרומע יודען צו מאכען א יוד א „אופאדלאשטש" נאר דערפאר, ווייל ער וויל נישס געהערען צו זייער פראקציע. וואס דען זאלען מיר טהון, אז אזא חברה-מאן וויל פון אונז אוועק, מוז מען איהם די פיס אונטערברעכען און דעם קאפ צוהאקען, אזוי, אז ער זאל דאס האבען צו געדענקען אויף לעולם ועד, למען ישמעון ויראון.

– טייערער ישראל משה, פרעג איך איהם, אבער דאס פאסט דאך נישט פאר אייך, איהר די אתה בחרתנו, וועלכע איהר זענט קדוש וטהור? אזוי איז עס—האקט ער מיר איבער—מיר, אז מיר דארפען אבטהון א שטיקעל ארבייט וועט מען זיך נישט אויסבארגען ביי קיינעם, מיר האבען אלץ אליין, מיר האבען אונזערע מוסרים, אונזערע שקצים און אפילו אונזערע מחלל-שבת'ניקעס, מיר האבען א גרויסע פערצווייגטע ארגאניזאציע, עס געפונט זיך ביי אונז פון אלע מינים.

מיר קענען מאכען,' רבנים, דיינים, וואהלען און אויך אז מען דארף, אופאדלאשטש'ן.

אזוי האט געזאגט ר' ישראל משה און זיך צולאכט מיט זיין דראבנעם געלעכטערל.

וועגען מסירות, מוסרים און פערברעכער.

אמת איז, אז מיר עלבען איבער א קאטאסטראפאלע צייט, ווען מיר ווייסען נישט וואס דער מארגען וועט אונז ברענגען, אבער דערפאר איז שוין בערעכטיגט, אז מיר זאלען אבטהון זאכען, וואסווארפען א שאנד - פלעק אויף אונזער דור און אויפ'ן גאנצען כלל-ישראל.

איך וויל דערמיט זאגען, אז לעצטענ'ס איז געווארען א נאטירליכע זאך, אז איינער מסר'ט דעם צווייטען, אזוי אז ער מאכט א תל עולם פון איהם, טאמער פיהלט מען, אז דער איז א קאנקורענט, איז מען איהם פשוט יורד לחיו, מען טהוט אלע שענדליכע זאכען, אבי יענעם אראבצורוימען פון פלאץ.

פאר מיר ליגען דאקומענטען, וואס זאגען עדות אויף א גאנצע רייהע פערברעכענס, וואס מענשען, יודען, וואס רעכענען זיך פאר אנגעזעהענע פערזענליכקייטען, וועלכע נעמען אנ'אקטיווען אנטייל אין געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס און דיזעלבע פערשוינען האבען עפענטליך געמסר'ט זייערע קאנקורענטען מיט אזעלכע מסירות, אז יענע זענען געצווינגען געווארען אינגאנצען צו רעזיגנירען פון זייער ביזיעצטיגע פרנסה און ווער ווייסט צי זיי וועלען נישט צוליעב דעם אינגאנצען אונטערגעהן.

דאסזעלבע איז מיט די זיצערס אין סקארב צווישען וועלכע עס געפונען זיך מענשען, וואס זענען נישט געזעלשאפטליך רייף און פערטיידיגען דארט נישט ווי געהעריג די אינטערעסען פון דער יודישער בעפעלקערונג. איך זאג עס אפען, אז עס איז דא א גרונד חושד צו זיין, אז מען פערטיידיגט נאר דארט אזעלכע פעטענטען ביי וועלכע עס לוינט זיך... און עס ווערען נישט פערטיידיגט די יעניגע, מעגען זיי זיין אזעלכע, וואס ווען מען פערטיידיגט זיי נישט מאכט מען זיי אומגליקליך אויפ'ן גאנצען לעבען נאר דערפאר,

צוויטאָגיגער אויספלוג קיין אויצאָוו.

פאַר די יעניגע, וואָס האָבען נישט די מעגליכקייט צו פאָהרען אין די פערשידענע בעדער אָדער קור־ערטער, וואָס שטעלען מיט זיך פאָר, ווי מען זאָגט „אַ גן־עדן אויף דר'ערד", איז די יודישע געזעלשאַפט פאַר לאַנדוויסענשאַפט ממש אַ טייערע זאַך, וואָס גיט איהרע מיטגלידער די מעגליכקייט כאָטש אויף אַ קורצע צייט און פאַר ווייניג געלד אָנצוקוקען די גרויסע וועלט מיט איהרע וואונדערבאַרע נאַטור־אוצרות.

אויף אַ זיצונג פון די אויספלוגען־קאָמענדאַנטען איז בעשלאָסען געוואָרען צו מאַכען אַ צוויטאָגיגען אויספלוג קיין אויצאָוו און היות, ווי מען האָט מיך דוקא צוגערעדט אַז איך זאָל די רייזע מיטמאַכען, האָב איך זיך געלאָזט „איבעררעדען" און נאָכדעם ווי דער בעשטימטער קאָמענדאַנט (דער אָנפיהרער פון אויספלוג) ה' קרעמסקי האָט מיר געגעבען די געהעריגע לעקציע, וואָס איך זאָל מיטנעמען אויפ'ן וועג, וואָס פאַר אַ קליידער, מכשירים אויף אַ נאַכט־לעגער בין איך זונטאָג 5 אַ זייגער פאַרטאָגס געווען אויפ'ן זאַמעלפונקט פאַר'ן יודישען שפּיטאָל, וואו עס האָט שוין אויף אונז געוואַרט דער ספּעציעלער אויטאָבוס.

די רייזע

געפאָהרען זענען מיר אַ מאַן 24, צווישען וועלכע עס האָט זיך געפונען אַ קליינער איבערפלוס פון שעהנעם מין. דער מאַרשרוט איז געווען דורך אָלשטין, זלאָטי־פּאָטאָק, זאַוויערטשע און פּיליצאַ, וואו מיר האָבען געגעסען פריהשטיק און דאַן קיין וואָלבראָם, אָלקוש, און פונקט 10 אַ זייגער פריה זענען מיר אָנגעקומען קיין אויצאָוו, וואו מיר האָבען איבערגעלאָזט דעם אויטאָ אין גאַראַזש און אַליין האָבען מיר זיך איינגעאָרדענט אין אַ האָטעל.

דער האָטעל איז בעשטאַנען פון 2 ליידיגע צימערן, נאָר אין דער זייט זענען געלעגען עטליכע שעניקעס, וואָס האָט געדאַרפט דיענען אַלס מאַטראַצען און גלייכצייטיג אַלס קישענס מיט קאָלדרעס. אויך די פרויען־אַבטיילונג האָט בעקומען אַזעלכע צוויי צימערן מיט זעלבען „בעטגעוואַנט". עס דערהערט זיך אַ פייף פון קאָמענדאַנט און אַלע זענען שוין פערזאַמעלט כדי צו מאַרשירען און בעוואונדערן גאָטס שעהנע וועלט.

אויצאָוו.

ווען מען בעטראַכט אויצאָוו, דאַכט זיך אויס, אַז מען לעבט אין אַ חלום. גאַנצע קילאָמעטערס ציהען זיך פון ביידע זייטען הויכע סקאַלעס, אויף וועלכע עס וואַקסען בוימער און גראָזען און צווישען די צוויי ווענט סקאַלעס ליגט אַ טאָל, וואו עס פליסט אַ שטיל טייכעל מיט דערקוויקענד וואַסער, אויך זענען פערהאַנען עטליכע וואַסער־קוואַלען. צווישען די סקאַלעס ווייזען זיך אַרויס הילצערנע שעהן־געבויטע הייזלעך, וואָס דיענען אַלס האָטעלען. אויך איז פערהאַן אַ שעהן־געפלאַסטערטער גאָרטען, וואו אַ מיליטערישער אָרקעסטער שפּיעלט אַ גאַנצען טאָג.

אויצאָוו איז שעהן, אַז עס פערכשופ'ט די אויגען און נישט־ווילענדיג רייסען זיך אַרויס פון מויל די ווערטער: ווי שעהן איז די וועלט! מען קוקט און מען קוקט און מען קען זיך זאַט נישט אָנקוקען. וואונדערבאַרע בילדער, הערליכע פּאַנאָראַמעס, בערגער און טהאָלען, סקאַלעס און וואַסערלעך, אויף די סקאַלעס הייזער, אין די טהאָלען הייזער, וועלכע לאָקען און רופען און עס דאַכט זיך אויס אַז מיר לעבען אין אַ פאַנטאַסטישע וועלט.

צוערשט בעזוכען מיר דעם

„זאַמעק"

אויפ'ן וועג בעטראַכטען מיר דערווייל דעם הייל־אַנשטאַלט „גאָפּלאַנאַ" פאַר שווינדזיכטיגע, געגרינדעט דורך ד"ר ניעדזיעלסקי, וועלכער האָט אויך ערפינדען אַ וואַסער הייל־סיסטעם. דאָס בילד פון ערפינדער איז איינגעמויערט אין באַרג. מיר קומען אין שלאָס, וועלכעס שטעהט לויט דער לעגענדע פון 13־טען יאָהרהונדערט און האָט געהערט צו וולאַדיסלאַוו לאָקעטעק. אין 17־טען יאָהרהונדערט זענען געקומען די שוועדען און פערברענט דאָס שלאָס. ביז'ן יאָהר 1914 איז דאָרט געווען אַ מוזעאום, נאָר אין אָנהויב מלחמה זענען די עסטרייכישע הוזאַרען אַריין און אויסגערויבט דאָס מוזעאום און אַזוי איז געבליבען ביז'ן היינטיגען טאָג.

די מויערען פון שלאָס האָבען 3 מעטער די דיק.

אויפ'ן הויף געפינט זיך אַ אַלטער ברונעם, וואָס האַלט אין דער טיעף 43 מעטער, פון „זאַמעק" פיהרען אַראָב שטיינערנע טרעפּ אין דעם אויסגעפלאַסטערטען גאָרטען אַריין.

אין דעם גאָרטען איז פערהאַן אַ פּראַכטפולער האָטעל „פּאָד לאָקעטקעם".

מיר שפּאַצירען אַדורך דעם פּאַרק און בעזוכען דעם אַזוי־גערופענעם

גאָלדענעם באַרג

דאָס איז איינער פון די העכסטע בערג אין אויצאָוו, וועלכער האַלט די הויך 472 מעטער. אויך רופט מען דעם באַרג „העלמען באַרג", וואָס ווערט אָנגערופען אויפ'ן נאָמען פון די ריטער, וועלכע האָבען געטראָגען העלמען. פון דעם באַרג קען מען ביי אַ שעהן וועטער זעהען קראָקאָ. אויך זעהט מען דייטליך אַרויס דעם קאָשטשושקע „קאָפּיעץ" און דעם באַרג „באַביאַ".

אויפ'ן גאַנצען וועג צום באַרג שטעהען הענדלער, וואָס פערקויפען פערשידענע אָנדענקונגס־זאַכען, ווי שטעקענס, קליינע הילצערנע שיכלעך און אַנדערע קלייניגקייטען. אויך שטעהען אין מיטען באַרג פערקויפערס פון וואַסער און אַנדערע נאַשערייען און אומעטום בעגעגענט מען טוריסטען, ווי אויך שילער און אָרגאַניזאַציעס וואָס קומען קיין אויצאָוו מאַכען אויספלוגען און בעוואונדערן די אויסערגעוועהנליכע שעהנקייטען, וואָס עס האָט אויסגעאַרבייט דער אומפערגלייכליכער אַרכיטעקט, וואָס הייסט נאַטור־קאַפּריז.

די גרעסטע אויפמערקזאַמקייט און דעם ערשיטערנדסטען איינדרוק האָט אָבער געמאַכט די אומגעהויערע גראָטע, וואָס געפינט זיך אין מיטען באַרג, וועלכע איך האָב אָנגערופען צוליעב די פּאַסירונגען, וואָס איך האָב אַדורכגעלעבט

„רוים און ירושלים"

פאַר דער גרויסער גראָטע זענען געשטאַנען איבער הונדערט מענשען וועלכע האָבען אויסגעקויפט בילעטען און זיך געלאָזט אין דער גראָטע אַריין.

אין קאָרידאָר פון דער גראָטע וועלכע האַלט אַ 4 קוואַדראַט־איילען און איז נאָר ליכטיג פון דער עפנונג שטעהט אַ קריסט און פערקויפט האַלבע ליכטלעך, וועלכע זאָלען בעלייכטען אין דער פינסטערער גראָטע.

מיר הויבען אָן צו געהן און וואָס אַמאָל ווערט אַלץ פינסטערער, צינדט מען אָן די ליכט, וועלכע וואַרפען אַ טונקעלען שיין אין דער פאַנטאַסטישער הייל, וואָס וואַרפט אָן אַ גרויל און שרעק. די ווענט זענען נאַס און עס קאַפּעט פון זיי וואַסער, אויך אַ שטאַרקע קעלט פיהלט זיך דאָרט און מיר געהען און טאַפּען אין דער פינסטער. מיר טאַפּען כסדר די ווענט, וועלכע האַלטען אין איין וויינען, וואָס אַמאָל ווערט אַלץ שמעלער, אַזוי אַז אויף אַ געוויס אָרט קענען צוויי מענשען נישט אַדורך צוזאַמען, נאָר איינציגווייז. אַזוי קריכען מיר לאַנג־דויערענדע מינוטען און די פיס קלאַפּען אָן אין די שטיינער, וועלכע פיהרען אויף שטיגלעך העכער און נידריגער, ביז ענדליך מיר קומען אויף הילצערנע שטיגען און פאַלען אַריין אין אַ גרויסע עפנונג, וואָס שטעלט מיט זיך פאָר אַ אומגעוועהנליך בילד.

אין צווייטען עק גראָטע שטעהען אַ מאַן הונדערט, ווי מען האָט מיך אינפאָרמירט איז דאָס געווען אַ גרופּע טוריסטען פון אויבערשלעזיען, וועלכע האַלטענדיג די ליכטלעך אין דער האַנד האָבען זיי געזונגען מיט אַ גוט איינשטודירטען כאָר „Z dymem pożarów" און „Boże coś Polskę" און אין דער צווייטער זייט זענען מיר געשטאַנען 24 יודישע יונגע לייט פון טשענסטאָכאָוו און נאָך אַ גרופּע שומרים פון סאָסנאָוויץ. זיי, די קריסטען האָבען געזונגען מיט זיכערקייט אין זייערע שטימען און ביים שיין פון די ליכטלעך אין דער פאַנטאַסטישער גראָטע האָט דאָס געזונגטע געזאַנג אַרויסגערופען ביי די יודישע יונגעלייט טרויעריגע געדאַנקען וועגען זייער שבוצה און אַ טיעפע בענקשאַפט האָט גענאַגט אין האַרצען נאָך עפּעס היימישעס, האַרציגעס...

(סוף קומט).

ש. פראַנק

בריעף פון אָסטראָוו.

1.

אָסטראָוו, דאָס פּאָפּולערסטע אין אונזער שטאָדט אַברוה־אָרט און זומער־וואוינונג פון דער שטאָדטישער בעפעלקערונג, ווערט וואָס אַמאָל מעהר איינגעבירגערט און בעזעצט.

היי־יאָהר, זאָגט מען, איז די צאָהל מענשען, וואָס האָבען געדינגען זומער־וואוינונגען ווייט איבערשטיגען די צאָהל פון פּוריגען יאָהר, אַלע נייע הייזלעך וואָס זענען במשך דעם יאָהר צוגעבויט געוואָרען, און זאָגאָר אַזאָלכע, וואָס זענען נאָכנישט אינגאַנצען אויפגעבויט, זענען פערנומען דורך געסט, און קיין דירה אין צענטר איז שוין זינט עטליכע וואָכען נישט צו בעקומען, אויסער דורך עפּיס אַ צופאַל, ווען איינער איז גענויט אַוועקצופאָהרען און גיט איבער זיין דירה.

אין דער צייט, ווען אין אַנדערע זומער־וואוינונגען אַרום טשענסטאָכאָוו איז די פרעקווענץ זאָגט מען, היי־יאָהר אַ קלענערע, איז דאָ אין אָסטראָוו, פערקעהרט, און מען שרייבט דאָס צו דער זעהר גוטער קאָמוניקאַציע וואָס איז היינט פערהאַן, ווארום אויסער עטליכע באַהן־צוגען וואָס געהן אויך איצט אָב אין גינסטיגע שעה'ן פאַר דעם סוחר'טום, איז נאָך פערהאַנען אַ רעגולערע אויטאָבוסען־קאָמוניקאַציע, וועלכע גיט די מעגליכקייט כמעט יעדע שעה צו פאָהרען נאָך אָסטראָוו און צוריק.

אָבער ווי עס זאָל נישט זיין, זעהט מען אין אָסטראָוו נישט שטאַרק אָן דעם יעצטיגען קריזיס, דער עולם וואָס איז אין שטאָדט פערדאגה'ט און פערהאָרעוועט, ווען ער קומט אַרויס אויף דער פרייער לופט פערגעסט ער אָדער מאַכט זיך באַלד פערגעסען די שטאָדטישע קלאָפּאָטען און פיהלט זיך עטוואָס פרייער.

אָבער נישט בלויז אין אָסטראָוו, נאָר באַלד קומענדיג אין וואַגאָן אַריין, וואָס פיהרט קיין אָסטראָוו, זענען שוין די מענשען עפּיס לעבעדיגער און אויפגעלעגטער, און מען מוז זאָגען דעם אמת אַז פיעל מאָל זענען זיי זאָגאָר צופיעל פרעהליך און מאַכען זיך אפשר צופיעל לוסטיג, מיט די פערשידענע גלייכווערטלען, אַזוי אַז דאָס מאַכט נישט קיין גוטען איינדרוק אויף די נישט־יודישע רייזענדע וואָס געפינען זיך אין זעלבען וואַגאָן, וועלכע טראַכטען זיך געוויס: בהנם שרייען דאָס יודען אַז ס'איז זיי אַזוי שלעכט אַז זיי לעבען איבער אַזאַ ביטערען קריזיס, מען זעהט זיי דאָס גאַרנישט אָן אויף זייערע פּנים'ער מיט זייער הומאָר.

מיר פערשטעהן זעהר גוט, און מיר ווייסען אַז דאָס איז אונזער כח הקיום, דער כח וואָס האָט אונז געהאָלפען צו איבערטראָגען די שרעקליכסטע טעג, ווייל מיר, דאָס יודישע פאָלק איז נישט אַריינגעפאַלען אין קיין יאוש, אין די ערגסטע צייטען נישט געוואָרען פערצווייפעלט, און ווען מיר זאָלען זיך טאַקי אַמאָל נישט אויסלאַכען אויך, וואָלט שוין גאַרנישט געווען צום אויסהאַלטען.

יאָ, מיר פערשטעהן דאָס אויסגעצייכענט, אָבער די נישט־יודען, די גוים זיי קענען אַזאַ אָרט פּסיכאָלאָגיע נישט פערשטעהן, און אויב זיי פערשטעהן דאָס יאָ, מאַכען זיי זיך נישט פערשטעהן, און דעריבער זעהט מען ווי זיי קוקען קרום אויף די יודישע לעטניקעס וואָס פולען אָן די וואַגאָנען, און פיעלמאָל לאָזען זיי אַרויס אַ מורמעל אויף די „זשידעס" וואָס האָבען „פערכאַפּט פּוילען".

עס וועט מיר מעגליך נאָך אויסקומען וועגען דעם ברייטער צו רעדען און אויך זיך אָבצושטעלען ספּעציעל אויף דעם מנהג פון געהן אויפ'ן באַהן־הויף, אָבצוואַרטען די קומענדע אייגענע מיט קולות און געפילדער. איצט וויל איך נאָר דערמאָנען אָט אַ כאַראַקטעריסטישע ערשיינונג, אויף וועלכע עס מאַכען אויפמערקזאַם דוקא די פרויען, און דאָס איז אַז מען האָט, זאָגען זיי, קיינמאָל נישט געזעהען אין אָסטראָוו אַזאַ „שטאָדט" ווי היי־יאָהר, שטענדיג פלעגען די פרויען יוצא זיין אין וואַלד מיט אַ קרעטאָן ־ קליידעל אָדער אַ שלאַפראָק, אַבי ס'זאָל זיין בעקוועהם, און היינט זעהט מען נאָר זייד און זייד, מען געהט דאָ שענער געקליידט ווי אין „שטאָט", און דאָס נישט דוקא איינציגע יחידים נאָר כמעט אַלע, ווארום די פרויען, ווייסען מיר דאָך, האָבען שטענדיג אַ טבע זיך צו פערקוקען איינע אויף די אַנדערע, און נאָך צו וועלען יענע איבערשטייגען.

צי איז דאָס טאַקי אויך אַ סימן פון דער שלעכטער צייט ווייל מען האָט נישט קיין געלד אויף צו מאַכען זיך וואָכען־קליידער טראָגט מען די שבת־קליידער?

עס וואוינען היי־יאָהר אין אָסטראָוו מענשען כמעט פון אַלע שיכטען מען זעהט אינטעליגענטען, פּאָרטגעשריטענע אָנגעזעהענע בעלי־בתים, און חסידישע יודען, אויך וואוינט דאָ ווי שטענדיג אונזער רב שליט"א, אויך פּשוט'ע יודען ס'רוב קליינהענדלער און בעלי־מלאכות, וועלכע קומען זיך אָברוהען פון זייער שטענדיגער אַרבייט.

ווארום באמת דאַרף מען וויסען, אַז פאַר אַ פאַמיליע וואָס דינגט זיך דאָ אַ וואוינונג איז די גאַנצע זומער וואוינונג פערבינדען נישט מיט קיין גרויסע קאָסטען, ווייל אויסער דעם וואָס עס קאָסט די וואוינונג, און דאָס פאָהרען אַהער אויף אַ מאָנאַטס־בילעט, קאָסט לעבענס־מיטעל נישט טייערער, און אפשר נאָך ביליגער ווי אין שטאָדט, דעריבער איז אָסטראָוו צוגענגליך פאַר אַלע שיכטען און ווערט טאַקי דורך זיי אויסגענוצט.

א לעטניק.

ווייל עס לוינט זיך נישט.

איך שטרייך אונטער די דאָזיגע פאַקטען אַלס זיכער אויסגעפאָרשטע און אויב איך האַלט זיך נאָך לעת עתה אָב פון פערעפענטליכען די נעמען איז עס דערפאַר, ווייל איך וויל האָבען אַ ענטפער פון דער יודישער עפענטליכקייט, אַז מען זאָל צוזאַמען זיי בעקעמפען, ווארום צו וואָס טויגען מיר די אַלע הויכע פראַזען וועגען מענשליכקייט, געזעלשאַפטליכקייט און הומאַניטעט, ווען עס עקזיסטירען אַזעלכע פערברעכענס און די געזעלשאַפט שווייגט.

פראַנצוז אחד מכריע את כולם.

אין דער „טשענסט. צייטונג" פון יענע וואָך האָב איך בעמערקט וועגען אַ יודישען בעל־הבית וועלכער האָט פּראָטעסטירט געגען דעם וואָס מען וויל אָנרופען די ספּאָדעק גאַס „בוזשניטשנאַ".

ווי דער זעלבער בעל־הבית אינפאָרמירט מיך, שטעלט זיך די זאַך פאָר אַזוי:

דער מאַגיסטראַט האָט טאַקע געוואָלט די גאַס אָנרופען בוזשניטשנאַ, כאָטש דער דאָזיגער אויסדרוק ווערט היינט נישט בענוצט און איז נאָר אַ איבערבלייבעכץ פון אַלטע צייטען. היינט רופט מען אָן אַ שטיבעל אָדער אַ מנין „דאָם מאָדליטוואַ" און היות ווי אין דער ספּאָדעק גאַס זענען קיין שטיבלעך נישט פערהאַנען, איז נישטאָ קיין שום אורזאַך אָנצורופען בוזשניטשנאַ גאַס און אויב דאָס זאָל זיין נאָר דערפאַר ווייל אין דער גאַס געפינט זיך די נייע שוהל, דאַרף מען זי אָנרופען סינאַגאָגאַלנאַ גאַס, און אויף דעם דאָזיגען פּראָטעסט האָבען זיך אונטערגעשריבען אַלע יודישע הויז־אייגענטימער פון דער גאַס, חוץ צוויי וועלכע האָבען ענטזאָגט צוליעב פערזעהנליכע מאָטיווען, דאָס אינטערעסאַנטסטע איז אָבער – דערצעהלט ווייטער דער יודישער בעל־הבית, אַז אין דערזעלבער גאַס געפינט זיך די קאַפּעלושאַרניע, וואָס געהער צו די פראַנצויזען און אָט דער פראַנצויז איז אוועק אין מאַגיסטראַט און האָט פּראָטעסטירט געגען די פערשידענע נעמען וואָס מען וויל געבען זיין גאַס און ער האָט אויסגעפועלט, אַז מען זאָל נישט רופען נישט בוזשניטשנאַ, נישט סינאַגאָגאַלנאַ נאָר – „גאַריבאַלדע" גאַס, שמועסט מען טאַקע אין דער גאַס, אַז פראַנצויז אחד מכריע את כולם, איין פראַנצויז האָט מעהר דעה ווי אַ גאַנצע גאַס יודען...

עס האָבען אויפגעלויכטען זייערע בלויע אייגעלעך.

זונטאָג האָט זיך אָנגעהויבען די האַלבע קאָלאָניע פון „טאָז" אין גאָרטען פון פרנס יעקב ראָזענבערג, וועלכער האָט עס אוועקגעשענקט אומזיסט פאַר די קליינע קינדערלעך.

אונזערע צאַרטע שוואַכע קינדערלעך צווישען וועלכע עס געפונען זיך אַ סך, וואָס זענען אין משך פון יאָהר אויסגעדאַרט און אָבגעשוואַכט געוואָרען זענען זיי געקומען אין גאָרטען צווישען בוימער און גראָזען און איבער זיי הענגט אַ בלויער הימעל און דאָס בלויקייט פון די קינדערשע אייגעלעך, וואָס האָבען געהאַט פערלוירען זייער גלאַנץ, האָט מיט דער ריינער בלויקייט פון הימעל צוריק בעקומען זייער ריכטיגע פאַרב און די יונגע קינדערלעך האָבען אָנגעהויבען צו שפּרינגען און צו טאַנצען, זיי האָבען בעקומען זייער נאַטירליכקייט.

עס איז אַ פרייד צו זעהען ווי אַזוי קינדער וואַרפען אַראָב פון זיך דעם יאָך פון די גרויסע און ווערען דאָס וואָס זיי דאַרפען זיין אין דער ווירקליכקייט.

צווישען די קינדער אויף דער האַלבער קאָלאָניע, געפונען זיך אויך אין אַ ספּעציעלער אָבטיילונג פון עטליכע פינפציג קינדער פון דער פּאָווסעכנע שולע נומער 12, פאַר וועמען עס האָט זיך משתדל געווען און מיטגעהאָלפען, אַז זיי זאָלען אויך געניסען פון דער האַלבער קאָלאָניע, די לייטונג פון דער שולע און דער עלטערן־קאָמיטעט.

צווישען די קינדער זענען פערהאַנען ליידער אַ סך וואָס וועלען זיך כאָטש זאַט אָבעסען אין משך פון דער צייט. און דעריבער דאַרפען געבענשט ווערען די הענד פון די אַלע, וועלכע האָבען מיטגעהאָלפען, אַז די קאָלאָניע זאָל צושטאַנד קומען און דערמיט האָבען די קינדערלעך צוריק בעקומען דאָס בלויקייט פון זייערע אויגעלעך.

א מזל פון א שטאָדט!...

אונזער טשענסטאָכאָוו האָט נישט קיין מזל, איך מיין דאָס אַ קעגען די פייערונג פון כ' תמוז.

עפּעס איז דאָס ביי אונז אַזוי וואַכענדיג אַדורך, מען האָט זיך בעגעגענט מיט אַ הזכרה אין דער שטאָדט־שוהל מיט אַ רעדע און פערטיג, קיין גרויסען איינדרוק האָט עס נישט געמאַכט.

איך זאָג דאָס אַקעגען דעם, וואָס צופעליג איז מיר אויסגעקומען צו זיין אין אַ קליין שטעדטעלע מישקאָוו און האָב דאָרט בייגעוואוינט אַ הערצל־אַקאַדעמיע, וואָס זאָל איך אייך זאָגען, איך האָב זיך געשעמט פאַר אונזער שטאָדט.

אין דעם מישקאָוו איז פאָרגעקומען אַ אַקאַדעמיע וואו די רעדנעס וואָס זענען געהאַלטען געוואָרען זענען געווען דורכאויס מעניגאַ דיומאַ, אויך האָט אַ פריילין געזונגען, דאַן האָט מען דעקלאַמירט און אַ מאַנדאָלין ־ אָרקעסטער האָט געגעבען קאָנצערט, מיט איין וואָרט אַ אַקאַדעמיע כדבעי און ביי אונז? – אַ מזל פון אַ שטאָדט...

א טעות אין חשבון.

אין „מאָמענט" פון פערגאַנגענעם פרייטאָג איז געווען אָבגעדרוקט אַן אַרטיקעל אדט. „דאָס לעבען און שאַפען פון אונזער געוועזענעם חזן אברהם בער בירנבוים.

דאָס אַרטיקעל איז זעהר אַ שעהנ'ס און פערשאַפט כבוד דעם גרויסען נפטר, דערביי איז אָבער דאָרט פערהאַנען אַ קליינער טעות אין חשבון, וועלכען איך וויל דאָס אויסבעסערען, נעמליך:

אין אויבענדערמאָנטען אַרטיקעל ווערט געזאָגט, אַז בירנבוים איז געשטאָרבען מיט 25 יאָהר צוריק, דערלויבט מיר דעריבער אייך אָבצוגעבען דעם גענויען דאַטום פון זיין פּטירה, און דאָס איז כ' מרחשון תרפ"ג, לויט דער אייראָפּעאישער צייט־רעכנונג דעם 13־טן נאָוועמבער 1922, ד"ה אַז עס ווערט 9 יאָהר ערשט אין עטליכע חדשים אַרום.

ה"ה פון „מאָמענט" אַ קליינער טעות אין חשבון...

לויתן.

ווי זאָל דאָס הייסען?

אויף ווי ווייט עס דערגרייכט די גרינגשעצונג פון די אָנפיהרענדע אינסטאַנצען בנוגע רופען פערשידענע פערזאַמלונגען קען ווייזען פאָלגענדער פאַקט:

איך דערהאַלט אַ איינלאַדונג פון צענטראַלען יודישען האַנדווערקער-פערבאַנד אויף אַ זיצונג פון סטאַרשעס (איך בין נישט קיין סטאַרשע) אויף שבת דעם 4 יולי פונקליך 11 אַ זייגער פריה, אויף וועלכער עס האָט געדאַרפט בעטראַכט ווערען, צווישען אַנדערע זעהר וויכטיגע פראַגען, אויך די פראַגע וועגען רופען אַ קאָנפערענץ פון דער יודישער און פוילישער פרעסע, כדי געמיינזאַם צו בעריהרען אין דער עפענטליכקייט די ספּעציפישע אינטערעסען פון יעדען פאַך בעזונדער, וואָרום, ליידער, אַ סך פון אונזערע סקאַרב-זיצערס ווי אויך די פערשידענע איזבעס ווייסען און קענען ווייניג די היינטיגע בעדינגונגען פון יעדען בירגער און ספּעציעל יודישע בירגער אין יעדער שטאָדט בעזונדער.

איך זאָג ספּעציעל יודישע בירגער און אין דער ערשטער רייהע די האַנדווערקער דערפאַר, ווייל מיר האָבען נישט קיין שום סאָציאַלע פערזיכערונגען און נאָכ'ן אָבאַרבייטען אַ פערציג יאָהר און דערנאָך נישט זייענדיג פעהיג צו קיין אַרבייט בעקומט מען נישט אפילו אויף אויסהאַלטונג אין אַ זקנים-הויז (ווייל קיין עמעריטען זענען מיר דאָך נישט), מיר דאַרפען נאָר איינס, אַרבייטען און צו צאָהלען יעדען טאָג אַ נייעם שטייער. און דעריבער איז קיין שום וואונדער נישט, ווען עמיצער פון אונז גיט אָב אַ רעקורס, אויף וועלכער עס זאָל נישט זיין עולה, גלויבט מען איהם נישט, וואָרום ווי קען מען גלויבען, אַז אַ יודישער האַנדווערקער איז נישט אומשטאַנד צו פערדינען הונדערט זלאָטעס אַ חודש, אין דער צייט, ווען אַ וואַזשנע אין וועלכען ס'זאָל נישט זיין אנשטאַלט בעקומט 150 זלאָטעס די קלענסטע געהאַלטען און עס איז טאַקי אַ וואונדער ווי אַזוי יודען עקזיסטירען, און מען פערטראַכט זיך נישט, אַז טאָג איין, טאָג אויס ליקווידירען זיך יודישע געשעפטען און ווארשטאַטען.

און אין אַזאַ מאָמענט, ווען עס ווערט גערופען אַ פערזאַמלונג אָדער זיצונג און זי קומט נישט צושטאַנד צוליעב די לייטענדע פערזאָנען פון דער געגעבענער אונסטיטוציע ווייס מען טאַקי נישט ווי ס'זאָל הייסען.

א. ווייס

די הערצל - פייערונגען אין טשענסטאָכאָוו.

כ' תמוז איז אין דער שטאָדט-שוהל פאָרגעקומען אַ פייערליכע הזכרה לכבוד דער 27 יאָהרצייט פון גרויסען ציוניסטישען מנהיג ד"ר בנימין זאב טעאָדאָר הערצל.

חזן ה' באַדאַש זינגט עטליכע קאַפּיטלעך תהלים און דאַן מאַכט ער אַ „אל מלא רחמים" דעם שעפער פון פּאָליטישען ציוניזם ד"ר הערצל.

ד"ר בראַם האַלט אַ רעדע, אין וועלכער ער שטעלט זיך אָב אויף דעם פערלוסט וואָס דאָס יודישע פאָלק האָט מיט'ן טויט פון גרויסען ציוניסטישען מנהיג, ער דערמאָנט דעם 17 ציוניסטישען קאָנגרעס און דעם פּירוד, וואָס הערשט היינט ליידער אין דער ציוניסטישער מחנה, דאַן געהט ד"ר בראַם איבער צו דער פּאָליטיק וואָס ווערט געפיהרט אין די יודישע קהלות, און זאָגט, אַז דאָס יודישע פאָלק דאַרף פּראָטעסטירען געגען די בענקעל-כאַפּערס און פערזענליכע אַמביציעס וואָס ווערען אָנגעווענדעט אין די יודישע קהלות.

די ביתר'אָווצעס זינגען די „התקוה" און די פייערונג איז פערענדיגט.

די אַקאַדעמיע

אין ציוניסטישען לאָקאַל איז דער פּאָרטרעט פון ד"ר הערצל געווען דעקאָרירט מיט בלוי-ווייסע פעהנער, אויך מיט אַן אויפשריפט, „אם תרצה אין זו אגדה", דאַן די אויפשריפט כ' תמוז תרס"ד—תרצ"א. אויך איז געווען דעקאָרירט מיט אַ מנורה און איבער הערצל'ס בילד הענגט דעקאָרירט דאָס בילד פון וו. זשאַבאָטינסקי ווי אויך איז אַ גאַנצען טאָג געשטאַנען אַלס עהרענוואַך אָנגעטהון אין זייער אוניפאָרם מיטגלידער פון בית"ר.

די ציוניסטישע פאָהן איז איינגעהילט אין טרויער.

די אַקאַדעמיע ווערט געעפענט מיט דער התקוה, געזונגען דורכ'ן בית"ר און יוגענד - אָרגאַניזאַציע „הרצליה", וועלכע שטעהען אויך אַלס עהרענוואַך.

פּראָפ. יאַנאָווסקי האַלט אַ רעדע אין העברעאיש וועגען דער ענטשטעהונג פון ציוניזם און וועגען ד"ר הערצל בפרט.

דאַן האַלט נאָך אַ זעהר אינהאַלטסרייכע רעדע דער פּרעזעס פון די היגע רעוויזיאָניסטען ה' אליהו איצקאָוויטש, וועלכער שטעלט זיך אָב באריכות אויף דער לעגענדע הערצל. פאַרוואָס — פרעגט דער רעדנער — ווערט נישט אַזוי געפייערט דאָס אָנדענקען פון אַנדערע ציוניסטישע פיהרער, אַזוי ווי פון הערצל'ען, וועלכער ווערט פערהייליגט פון פאָלק, ווייל הערצל איז דער תוכן, די נשמה, דער גאָלדענער פאָדים וואָס בעגייסטערט דאָס פאָלק און רופט איהם צוריק צו דעם אמת'ן הערצליזם, אַזוי ווי אַלע פעלקער געהען איצט צוריק צו זייערע גרויסע פיהרער ווי די דייטשען צו ביסמאַרק'ן, ענגלאַנד צו לאָרד ביקאָנספּיעלד אַזוו.

ער רופט די יוגענד צו פערווירקליכען די אידעע, וואָס הערצל האָט געפלאַנצט אין פאָלק.

די זעהר שעהנע רעדע האָט געמאַכט אויף אַלע אַ גוטען איינדרוק.

דאַן גיט דער קאָמענדאַנט לאַסקער אַרויס אַ בעפעהל און די יוגענד זינגט שיבת ציון, ווי אויך תחזקנה און מיט'ן אויסרוף תל-חי, ווערט די אַקאַדעמיע פערענדיגט.

Pijcie tylko
znakomity napój
SINALCO!

פאַר די, וואָס ווילען שטודירען אין אויסלאַנד.

די וואַרשאַווער אַקאַדעמישע אינפאָרמאַציע-ביוראָ בעט אונז צו פערעפענטליכען פאָלגענדע נאָטיץ:

דאָס וואַרשאַווער אַקאַדעמישע אינפאָרמאַציאָנס - ביוראָ פאַר סטודענטען, וועלכע שטודירען אין אויסלאַנד, מאַכט בעקאַנט, אַז די איינשרייבונגען אויף די אויסלענדישע הויך - שולען אויפ'ן יאָהר 1931-32 האָבען זיך שוין אָנגעהויבען. דאַדורך ראָטען מיר אַלע פּעראינטערעסירטע, אַז אין זייערע אייגענע אינטערעסען זאָלען זיי קומען וואָס פריהער אין אַקאַדעמישען אינפאָרמאַציאָנס-ביוראָ, אום כדי זיי זאָלען נישט פערשפּעטיגען אַנצוקומען אין די אויסלענדישע הויכשולען.

דאָס אַקאַדעמישע אינפאָרמאַציאָנס-ביוראָ ווערט אָנגעפיהרט דורך דעם לאַנגיעהריגען רעפערענט פון דער אַקאַדעמישער עמיגראַציע און ערלעדיגט: פּאַספּאָרטען, וויזעס, הנחה-באַהן-בילעטען ווי אויך פאָרמאַליטעטען אָנגענומען צו ווערען אַלע אויסלענדישע הויכשולען.

דאָס ביוראָ געפונט זיך אין וואַרשאַ אויף מיראָווסקאַ 3 וו. 17 טעל. 736-17 און נעמט אָן אינטערעסאַנטען יעדען טאָג פון 9 פריה ביז 7 אָווענד. שריפטליכע אינפאָרמאַציעס ווערען ערלעדיגט נאָכ'ן צושיקען 2 זל. אויף דעקען די אינפאָרמאַציע-קאָסטען.

cukier
krzepi ludzi

מאַרמאַלאַדען, קאָנפיטורען, סאָקען, קאָמפּאָטען — דאָס איז דער גרונד פון שפּאַרזאַמקייט אין דער הויז-ווירטשאַפט

דער סעזאָן איז אין ברענז!

ביליגע ביכלעך מיט פאָרשריפטען אין יעדער בוכהאַנדלונג.

konserwuje
owoce

אָבשיעד פון וויצע-וואָיעוואָדא בראַטקאָווסקי

עס איז פאָרגעקומען אַ אָבשיעדס-אָווענד לכבוד דעם וויצע-וואָיעוואָדא בראַטקאָווסקי, וועלכער איז לעצטענ'ס אין אונזער שטאָדט געווען שטאָדטישער רעגירונגס-קאָמיסאַר.

אין דעם אָווענד האָבען זיך בעטייליגט איבער 100 בעאַמטע פון מאַגיסטראַט. עס זענען געהאַלטען געוואָרען טאָאַסטען און געזעגנונגס-רעדעס לכבוד דעם וויצע-וואָיעוואָדא.

דער וואָיעוואָדשאַפטס - אַמט זאָל אַכטונג געבען אויף די פּרייזען פון לעבענסמיטעל,

דאָס אינערן - מיניסטעריום האָט אַרויסגעגעבען אַ צירקולאַר, אין וועלכען עס ווערט אויפמערקזאַם געמאַכט אַלע וואָיעוואָדעס אויף דער פעראָרדנונג פון 21-טען פעברואַר, אין וועלכער עס ווערט געזאָגט אַז יעדע הוספה פון די פּרייזען פון ברויט, פלייש און פלייש-אויסאַרבייטונגען, מוז בעשטעטיגט ווערען דורך דעם מיניסטעריום, די דאָזיגע פעראָרדנונג מוז איצט לויט דעם צירקולאַר פון מיניסטעריום אונבעדינג אָבגעהיטען ווערען.

די דאָזיגע פעראָרדנונג איז נוגע נור די שטעדט וואָס צעהלען ווייניגער ווי 40 טויזענד איינוואוינער.

צוליעב דעם טרעפט אָפט, אַז אין קלענערע שטעדט זענען די פּרייזען פון לעבענס - מיטעל העכער ווי אין גרעסערע געגענדען. נעמענדיג דאָס אין אַכט האָט דער וואָיעוואָדשאַפטס-אַמט אַרויסגעגעבען צו די בעזונדערע קאַטעגאָריעס, אַז די פּרייזען אין די קליינע שטעדט זאָלען אויך ווערען געהאַלטען אונטער אויפזיכט און קענען נישט געהעכערט ווערען אָהן הסכמה פון דער וואָיעוואָדשאַפט.

גלייכצייטיג מאַכט דאָס מיניסטעריום אויפמערקזאַם, אַז עס זאָל געלייגט ווערען אַכט דערויף, אַז אין מאָמענטען ווען רויה-פּראָדוקטען ווערען ביליגער זאָלען פערקלענערט ווערען די פּרייזען פון לעבענסמיטעל.

פאַר עלעקטרישען שטראָם און בעלייכטונג קען מען צאָהלען אין דער האַנדווערקער-באַנק.

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער ליקווידאַציע פון באַנק שלאָנסקי וואו מען האָט געקענט צאָהלען די רעכנונגען פון דער עלעקטראָווניע, האָט די האַנדווערקער-באַנק, אַלע 12 בעקומען דאָס רעכט פון די עלעקטראָווניע איינצוקאַסירען פאַר אַלע רעכנונגען פאַר עלעקטרישען שטראָם און בעלייכטונג.

איינצאָהלען קען מען פאַר די רעכנונגען טעגליך פון האַלב 9 פריה ביז 2 אַ זייגער נאָכמיטאָג.

נייע יודישע אַדוואָקאַטען אין טשענסטאָכאָוו.

צווישען דער לעצטער רשימה פון די נייע אַדוואָקאַטען, וואָס האָבען היינטיגען מיטוואָך בעלעגט די שבועה אין וואַרשאַווער אַדוואָקאַטען-ראַט, געפונען זיך פאָלגענדע 4 טשענסטאָכאָווער יודען: דער זוהן פון היגען רב — ד"ר לייב אש, דער ניי-געוועהלטער פּרנס פון דער קהלה — ד"ר חיים מאַרקאָוויטש, פּרל. מאַרטאַ בערגמאַן און הערמאַנים קאָהן.

מען טאָר נישט פערלענגערן די אַרבייטס-שעה'ן.

צוליעב דער ווייטערדיגער גרויסער אַרבייטסלאָזיגקייט, האָט דער הויפּט-אינספּעקטאָר קלאַטט פונאַנדערגעשיקט צו אַלע אַרבייטס - אינספּעקטאָרען אַ צירקולאַר אין וועלכען עס ווערט אויפמערקזאַם געמאַכט, אַז ערלויבנישען אויף צו פערלענגערן די אַרבייטס-שעה'ן וועלען אַרויסגעגעבען ווערען נאָר אין ספּעציעלע פאַלען, ווען עס פעהלען אויס די נויטיגע קוואַליפיצירטע אַרבייטער צו דעם געביעט. אין אַנדערן פאַל מוזען די אַרבייטס-שעה'ן גאַנץ גענוי אָבגעהיטען ווערען און טאָרען בשום אופן נישט פערלענגערט ווערען.

Wyborowy smakosz
pije tylko
SINALCO!

קליינער פעליעטאָן.

סטאַטיסטיק...

שוין עטליכע וואָכען ווי איך האָב מיין שכן ישראל יודלען (נישט ישראל יודל וואָגמאַן, נאָר טאַקי מיין שכן ישראל יודל) פאַר די אויגען נישט געזעהען. ער זיצט דאָך ווי איהר ווייסט אויף דאַטשע אין אָסטראָוו און דעריבער איז מיר געווען אַ חידוש, וואָס נעכטען האָט ער מיר געמאַכט אַן'אומגעריכטען וויזיט.

נאָך מעהר האָב איך זיך דערשראָקען, ווען איך האָב געזעהן ישראל יודלען אַ פערבאַנדאַזשירטען דעם קאָפּ אַזוי, אַז מען האָט איהם קוים די אויגען אַרויסגעזעהען.

וואָס איז, ישראל יודל! — האָב איך אויסגעשריגען — וואָס איז אייך געשעהן, וואו האָט איהר זיך אַזוי צוקלאַפּט, צי איז חס ושלום געשעהן אַ קאַטאַסטראָפע אויף דער באַהן און איהר זענט אָבגעקומען כאָטש מיט בלויז אַ צוהאַקטען קאָפּ, מעגט איהר גומל בענשען אָדער אפשר האָט אייך אייער פלונית'טע אַזוי מכבד געווען דערפאַר, וואָס איהר האָט געשטימט געגען אַ ניי זיידען קלייד, וואָס זי האָט זיך געוואָלט מאַכען אויפ'ן שפּאַציר אין וואַלד אַריין?

— נישט דאָס און נישט יענץ—ענטפערט מיר ישראל יודל—נישט קיין באַהן-קאַטאַסטראָפע האָב איך איבערגעלעבט און אויך נישט דאָס צווייטע, כאָטש אַביסעל האָט איהר געטראָפען, כ'מיין, אַ מחלוקה מיט מיין ווייב האָב איך יאָ געהאַט און נישט בלויז צוליעב דעם זיידענעם קליידעל, נאָר אויך איבער אַ פאָר נייע זיידענע זאָקען און אַ נייעם מאָדערנעם ראַטשעמאָרענעם הוט און אַ פּידזשאַמע, וואָס זי מוז דורכאויס האָבען צו שפּאַצירען אין וואַלד אַריין, כדי נישט אָבצושטעהן פון איהר שכנ'טע יענטע ראַצע, וואָס האָט זיך אויסגעפּוצט אין זייד און אין עסיג, אַז ביי די ווייבער איבערגעהן די אויגען, האָט מיין ווייב אָנגעהויבען מיך טאָטשען. ישראל יודל, זאָגט זי, וואָס פאַר אַ מאַן ביזטו, ווי האָסטו אַ האַרץ צוצוקוקען ווי אַזוי דיין לייבליך ווייב ליידט יסורים, צוקוקענדיג ווי די פּענטאַטשקע געהט אַזוי אויסגעפּוצט און בלאָזט פון זיך ווי אַ „פּאַוי" און איך מוז געהן אין אַ געוועהנליך שבת-קליידעל, וואָס איז שוין אַלט אפשר 3 חדשים און ווי קען איך מיך, נעמט שוין מיין ווייב אויפ'ן איבערצע, בעווייזען אין וואַלד אויפ'ן שפּאַציר?...

האָב איך זיך אָנגעצעצט און אָנגעהויבען איהר געבען צו פערשטעהן מיט קאַלטער לאָגיק, הער, זאָג איך צו מיין יודענע, דו ווייסט דאָך, אַז די גאַנצע דאַטשע אונזערע איז נאָר דערפאַר, ווייל מיר האָבען נישט געקענט זיצען אין דער שטאָדט, צוליעב די סעקוועסטראַטאָרען מיט די קרעדיטאָרען, איז וואָס ווילסטו, אַז אויך דאָ זאָל מען מוזען ענטלויפען. שלימזל האָט מיין ווייב געגעבען אַ פלאָץ אַרויס און איידער איך קוק זיך אַרום ליגט זי שוין אויפ'ן בעט און ספּאַזמירט מיט אַזאַ מין שרעקליכע ספּאַזמעכטס, אַז עס האָט זיך מיר אָבגעריסען אין האַרצען.

לאָין ברירה, בין איך אַוועק אין שטאָדט אַריין ממלא זיין מיין ווייב'ס רצון, אַ ברירה האָב איך?...

נאָר הפּנים, אַז דער שלימזל יאָגט מיך נאָך, אַזוי ווי איך בין געגאַנגען צו דער באַהן אין אָסטראָוו, האָבען מיך בעגעגענט עטליכע שקצים און זיי האָבען מיך מכבד געווען מיט שטעקענ'ס איבער די פּלייצעס, אַז איך בין קוים מיט'ן לעבען ענטלאָפען אויף דער באַהן-סטאַציע, וואו איך האָב געכאַפּט אַ בילעט און מיט שברי-כלים געפאָהרען אין שטאָדט אַריין.

קומענדיג אין דער שטאָדט אַריין אויפדערנאַכט און טראַכטענדיג, אַז איך וועל מיך אַריינכאַפּען צו מיינס אַ בעקאַנטען מאַנופאַקטוריסט און וועל מיר מאַכען דעם איינקויף, וועט מיך די חתונה מוזען קאָסטען אַ אונטערשריפט מיט אַ בלאַנקעט... אָבער ליידער, ווי זאָגט מען, אַ מענש טראַכט און—כוליגאַנעס בושעווען, אַזוי ווי כ'בין געגאַנגען פערטראַכט אין מחשבות, וואָס איך זאָל איינקויפען און ווי אַזוי מיט דעם סוחר צו רעדען, אַז ער זאָל בעשטעהן אויף אַ כתיבה, פיהל איך אַז די באָרד טהוט מיר וועה. איך וויל אָנטאַפּען די באָרד זעה איך, אַז זי געפונט זיך ביי אַ שייגעץ אין דער האַנד, וועלכער וויל מיר דוקא אויסציהען די באָרד אויף לענגער... הקיצור, ביז איך האָב אַרויסגעקריגען מיין באָרד זענען מיר דערווייל די אויגען איבערלאָפען און פון קאָפּ איז מיר גערינען בלוט...

אָט אַזוי מיין פריינד, ערקלערט מיר מיין שכן, בין איך געקומען צו דעם באַנדאַזש, וואָס איהר זעהט אויף מיין קאָפּ.

— וואָס טראַכט איהר צו טהון, פרעג איך מיין שכן, זענט איהר געווען ביי אונזערע פאָרשטעהער, אָדער אין דער קהלה, דערצעהלען און גלייכצייטיג זיי אויפמערקזאַם מאַכען, אַז זיי זאָלען אינטערווענירען, וואו מען דאַרף, אַז עס זאָלען אָבגעהיטען ווערען די קעפּ און די פּלייצעס פון דעם דערשלאָגענעם ביסעל יודען.

— געווען, ענטפערט ישראל יודל — איך האָב זיך געמאָלדען צום פּרעזעס, וועלכער האָט מיך גאַנץ העפליך אויפגענומען און מיך אויסגעהערט.

— נו, וואָס האָט ער געענטפערט, בין איך נייגעריג צו וויסען, וואָס?

— ער האָט מיך אָבגעשיקט צו אַ בעאַמטען, וועלכער האָט מיך אַלץ גענוי אויסגעפרעגט און פערשריבען אויף אַ פּאַפּיר.

זיצענדיג אַזוי האָב איך דערווייל אַריינגעקוקט אין דעם פּאַפּיר און האָב געזעהען, אַז דאָרט איז פערשריבען וועגען אַ יודישען יונגנמאַן וואָס מען האָט געשטאָכען מיט אַ מעסער אויף דער „באַאיסקע", דאַן וועגען אַ יונגנמאַן, וואָס געהענדיג פון דער גערטנער-פערמע און טראָגענדיג אַ קיישעל מיט פּאָזשאָמקעס איז ער בעפאַלען געוואָרען פון אַ כוליגאַן און מען האָט איהם געבראַכט אַ האַלב-טויטען אין שטאָדט אַריין. דאַן איז נאָך דאָרט פערצייכענט געוואָרען, ווי אַזוי אַ מחנה שקצים זענען בעפאַלען יודישע קינדערלעך, וואָס זענען געפאָהרען אויף אַ אויספלוג קיין אָלשטין. אַזעלכע און נאָך פערשידענע פאָרפאַלען זענען דאָרט פערשריבען.

צי וואָס פערשרייבט מען דאָס?—בין איך נייגעריג צו וויסען—וואָס וועט פון דעם אַרויסקומען?

וואָס פערשטעהט איהר נישט—ענטפערט מיר דער בעאַמטער, מיר מאַכען סטאַטיסטיק, מיר פערשרייבען וועגען די אַלע פאָרפאַלען וואָס קומען פאָר טאָג-טעגליך אין אונזער שטאָדט.

— הייסט עס דאָך, זאָג איך, אַז די קהלה פעראינטערעסירט זיך יאָ מיט דעם ביסעל יודען, וואָס ווערען הפקר פאַר יעדען כוליגאַן, זעהט איהר, אַז אונזער קהלה זאָרגט פאַר אונז.

— יאָ, ענטפערט ר' ישראל יודל, זאָרגען זאָרגט זי פאַר אונז, זי פערשרייבט, אָבער וואָס וועט העלפען דאָס פערשרייבען, אַז מען דאַרף אינטערווענירען, אַז מען זאָל אויפהערען צו שלאָגען און מיט בלויז סטאַטיסטיק וועלען אונזערע קעפּ נישט גאַנץ ווערען...

אָט מיט אַזאַ וויזיט איז ביי מיר געווען די וואָך ר' ישראל יודל.

אסור, אויב איך בין איהם מקנא, ווען ער וועט אַהיימקומען צו זיין ווייב אין אַזאַ „הולך", סיידען, אַז ער וועט אויך איהר דערצעהלען די מעשה פון דער סטאַטיסטיק...

סמאַל

וועגען אומזאָץ-שטייער.

ווי בעוואוסט איז די צווייטע ראַטע פון אומזאַץ-שטייער פאַר'ן יאהר 1931 צאָהלבאַר ביז דעם 15 ד. ח. דאגעגען פאַר די צאָהלער, וועלכע האָבען דעם אונטערשיעד צווישען דער אויסגע-מאָסטענער סומע פון אומזאָץ-שטייער און די איינגעצאָהלטע אין פערגאַנגע-נעם יאָהר ראַטעס, איינגעצאָהלט אין פאָרגעזעהענעם טערמין, ווערט דאס איינצאָהלען די דערמאָהנטע צווייטע ראַטע פון יאָהר 1931 אָבגעלעגט ביז'ן 15 שערפּיען ה. י.

גרינדונגס-פערזאַמלונג פון פא"י.

זונטאָג פ' מו"מ דעם 8 ד. ח. איז פאָרגעקומען אין אייגענעם לאָקאַל וואר-שאווער 17, אין דער אַנוועזענהייט פון אַ גרויסע צאָהל חברים און סימ-פאַטיקער די גרינדונגס-פערזאַמלונג פון דער היגער רעליגיעזער אַרבייטס-פאַרטיי „פועלי אגודת ישראל".

אין דער בעשטימטער שעה 8 אָוונט עפענט די פערזאַמלונג אין נאָמען פון אָרגאַניזיר-קאָמיטעט ח' בינם ראבינאָ-וויטש, וועלכער שטעלט זיך בעזונדער אָב אויף די סבות, וועלכע האָבען גע-שטערט דער עקזיסטענץ פון פא"י אין אונזער שטאָדט. די סבה איז נאָר גע-ווען צוליעב מאַנגעל אין אַ אייגענעם לאָקאַל. ענדליך נאָך אַ לענגערע אַרבייט איז דעם אָרגאַניזיר-קאָמיטעט געלונגען די סבה צו בעזייטיגען און צו שאפען אַ פאַסיגען לאָקאַל.

ער שלאָגט פאָר אַלס פאָרזיצענדער פון דער פערזאַמלונג דעם ה' פייוויל ריפשטיין, וועלכער ווערט איינשטימיג אָנגענומען.

דער פאָרזיצער לייענט פאָר די לע-גאַליזירטע סטאַטוטען, וועלכע ווערען איינשטימיג אָנגענומען. נאָך אַ לענגע-רע דיסקוסיע וועגען די אויפגאָבען פון פא"י אין וועלכע ס'האָבען זיך בע-טייליגט די ה"ה מ. ווײנרייך, ל. פאָ-געל, ריפשטיין, רייכער און זשולטאָ-בראָצקי ווערט אָנגענומען פער אַקלאַ-מאַציע די פאָרגעשלאָגענע ליסטע פון 11 מיטגלידער צום נייעם ועד און אונטער די קלאָנגען פון „נישט פער-צווייפלען" ווערט די פערזאַמלונג ביי אַ געהויבענער שטימונג 11 אַ זייגער גע-שלאָסען.

דאס היי-יאָהריגע גערעטעניש אויף פרוכטען.

דאס היי - יאָהריגע גערעטעניש פון פרוכטען זעהט פאָר צו זיין בעפרידי-גענד און בעסער פון פערגאַנגענעם יאָהר.

די אַלגעמיינע פּראָדוקציע פון פרוכ-טען אין גאַנצען לאַנד בעטרעפט נאָר-מאַל פון 140 ביז 150 מיליאָן קילאָ.

די דאָזיגע פּראָדוקציע דעקט אָבער בלויז איין פינפטעל פון דעם פערברויך אין גאַנצען לאַנד, אַזוי אַז די רעשט ווערט אימפּאָרטירט פון אויס-לאַנד.

ספּעציעל ווערען אימפּאָרטירט ווינ-טער-פרוכטען, וועלכע עס איז ביי אונז אין לאַנד פערהאַן ווייניג, צוליעב די פרעסט פון יאהר 1928.

אַ „אוצר" אין טשענסטאָכובקע.

מיט אייניגע טעג צוריק בעת די גראָבען - אַרבייט אין טשענסטאָכובקע האָט זיך פערשפרייט אַ שמועה, אַז עס איז ענטדעקט געוואָרען אַ אַלטער אוצר. אין דער אמת'ן האָט זיך אָבער ארויסגעוויזען, אַז עס זענען בלויז געפונען געוואָרען אַ ביסעל אַלטע פוילישע מטבעות, וואָס שטאַמען פון די צייטען פון קעניג זיגמונט.

די מטבעות זענען איבערגעבען גע-וואָרען דעם היגען שטאָדטישען מוזע-אום.

דער סאַניטאַר - דאָקטאָר זיך אָבגעזאָגט פון זיין אמט.

דער היגער שטאָדטישער סאַניטאַר-דאָקטאָר אַדאַם וואָלבערג האָט אריינ-געטראָגען אַ ביטע אין מאַגיסטראַט וועגען בעפרייען איהם פונ'ם דאָזיגען אַמט.

די אורזאַכען פונ'ם אָבזאָגען זיך זענען אונבעוואוסט.

ד"ר וואָלבערג האָט דעם דאָזיגען אַמט אויסגעפיהרט אין משך פון 2 יאהר צום גינסטען פון מאַגיסטראַט.

די אויסהאַלטונגס - קאָסטען אין טשענסטאָכאָוו.

די סטאַטיסטישע קאָמיסיע ביים הי-גען אַרבייטס-אינספּעקטאָראַט האָט אויף איהר לעצטער זיצונג בעטראַכט די יקרות-בעוועגונג אין אונזער שטאָדט אין משך פון פערגאַנגענעם חודש יוני.

לויט דער צונויפשטעלונג ווייזט זיך אַרויס, אַז אין משך פון דעם דאָ-זיגען חודש זענען די אויסהאַלטונגס-קאָסטען פערקלענערט געוואָרען מיט 2.38 פּראָצענט, אַזוי אַרום ווערען די קאָסטען פון אַ פאַמיליע פון 4 פּער-זאָן בערעכענט אויף 4.91 זל. טעג-ליך.

אַ רעוויזיע אין דער יודישער קהלה.

פון פערגאַנגענעם דינסטאָג קומט פאָר אין דער יודישער קהלה אַ רעווי-זיע פון די ביכער.

די רעוויזיע ווערט געפיהרט דורכ'ן רעפערענט פאַר יודישע ענינים ה' זשעמבע.

אויפּפאָדערונג.

איך פאָדער אויף דעם **פוהרמאַן הירשל רינג פון ווירושאָוו**, אַז ער זאָל מיר צוריק אָבגעבען די 2 פעקלעך סחורה, וועלכע איך האָב איהם מיטגע-געבען די פוריגע וואָך דינסטאָג פאַר רובינשטיין און שותף אין ווירושאוו.

אַזוי ווי רינג האָט די סחורה נישט אָבגעגעבען די אָבנעמער פאָדער איך פון איהם אין משך פון 5 טעג מיר די סחורה צוריקצוגעבען, זאָנסט וועל איך געגען איהם אָננעמען די שטרענגסטע מיטלען.

חיים דוד לאַנגפוס.

זאָל די געזעלשאַפט משפּט'ן!
אַ בריעף אין רעדאַקציע.

חשובער ה' רעדאַקטאָר!

דערלויבט אונז אויף די שפּאַלטען פון אייער וו' צייטונג צו פערעפענט-ליכען אַ טהאַט, וואס דאַרף פעראור-טיילט ווערען.

די היגע דאַמף-מיהל אין סטראַדאַם איז לעצטענ'ס איבערגעגאַנגען צו די געברידער רובינשטיין פון קאַליש, וועל-כע האָבען, ווי מען שמועסט נישט גע-מאַכט קיין שלעכט געשעפט. מאַכענדיג געשעפטען האָבען זיי גדאַרפט אויפ'ן טשענסטאָכאָווער באָדען בעשעפטיגען היגע בעאַמטע, דערוויילן ווייזט זיך אַרויס, אַז אַלע זייערע בעאַמטע זע-נען אימפּאָרטירט פון קאַליש, אָבער אויך אויף דעם וואָלטען מיר געוויס נישט רעאַגירט.

לעצטענ'ס ווען זיי האָבען זיך גע-דינגען דירות אויף דער שלאָנסקע גאַס און אויסצומאהלען זיי, האָבען זיי געבראַכט קריסטליכע מאַלער אַזש פון קאַליש, פרעגט זיך, צי זענען שוין אין טשענסטאכאוו אַלע מאַלער פערזאָרגט, אַז מען דאַרף אהערברענגען מאַלער פון קאַליש?

מיר רעדען שוין נישט וועגען דעם, אַז אַלס יודען האָבען זיי גדאַרפט בעשעפטיגען יודישע מאַלער, וועלכע זענען אין אַ גרויסער צאָהל אַרבייטס-לאָז.

די יודישע מילנער דאַרפען דאָך וויסען, אַז זיי האָבען דאָ זייער פרנסה פון דער אָרטיגער בעפעלקערונג.

זייער טהאַט דאַרף געשטעמפּעלט ווערען אַלס בייזוויליגע כוונה געגען די היגע מאַלער בכלל און געגען די יודישע מאַלער בפרט.

זאָל די געזעלשאַפט אורטיילען ווע-גען אַזאַ טהאַט.

מיט אַכטונג

פערוו. פון יוד. מאַלער-צעך

אין טשענסטאָכאָוו.

ד. דזיאַלאָוויטש.

אויספלוגען פון דער זש. ט. ק.

ווו מען טהיילט אונז מיט, קומט פאָר אין משך פון די נאָהנטסטע וואָכען פאָלגענדע אויספלוגען פון דער יודי-שער געזעלשאַפט פאַר לאַנדוויסענשאַפט:

זונטאָג דעם 19-טען ד. ח. קיין קאָר-ווינאָוו און זונטאָג ד. 26-טען ד. ח. זאַווירטשע, „פּאָדזאַמטשע" און פּי-ליצע.

אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם, וואָס די געזעלשאַפט איז אָנגענומען געוואָ-רען אין דער אַלפּוילישער צענטראַלע, ווערט אַדורכגעפיהרט אַ איבערעגיסט-ראַציע פון אַלע מיטגלידער, וואָס וועט דויערען ביז זונטאָג דעם 12 ד. ח. וואָרים אין 15 ד. ח. מוז איבערגע-שיקט ווערען די ליסטע פון די מיט-גלידער אין דער צענטראַלע.

דער סעקרעטאַריאַט איז טעטיג יע-דען טאָג פון 30-9—8 אָוונד.

צוויי צוגען קיין קעלץ ווערען בעזייטיגט

דעם 15 ד. ח. אָנהויבענדיג ווערען אויף אנ'אונבעגרעניצטע צייט בעזיי-טיגט די צוויי צוגען, וואס געהען אַרויס פון טשענסטאכאוו קיין קעלץ 3.56 פאַרטאָג און דער צווייטער וואס קומט פון קעלץ 11.04 פאַרמיטאָג.

דאס בעזייטיגען די צוגען קומט פאר צוליעב שפּאָרזאַמקייט.

דער קריזיס אין דער טאַבאַק און פּאַפּיראָסען-בראַנזשע.

דער ווירטשאַפטליכער קריזיס לאָזט זיך זעהר שטאַרק פיהלען אין דער פּאַ-פּיראָסען און טאַבאַק-בראַנזשע.

דער פערקויף פון די בעסערע סאָר-טען פּאַפּיראָסען און טאַבאַק איז פער-קלענערט געוואָרען ביז מינימום און ווערט טיילווייז פערטרעטען דורכ'ן געברויך פון ביליגערע אויסאַרבייטונ-גען.

אויסעד דעם איז דער אַלגעמיינער פערברויך פון טאַבאַק און פּאַפּיראָסען פערקלענערט געוואָרען מיט 30 פּראָצ. אין אַ גאַנצע רייהע גרעסערע הור-טאָווניעס.

די אַפּעלאַציע פון מאָרד אין דער היגער קראַנקען-קאַסע.

דער פּראָצעס צוליעב'ן מאָרד אין דער היגער קראַנקען-קאַסע, אין רעזול-טאַט פון וועלכען דער היגער איינ-וואוינער קאַטשיק איז בעשטראָפט גע-וואָרען מיט 12 יאָהר שווערע טורמע, וועט אין רעזולטאַט פון דער אריינגע-טראָגענער אַפּעלאַציע בעטראַכט ווערען נאָכאַמאָל אין אַפּעלאַציע-געריכט דעם 12 אָקטאָבער אין ווארשא.

נדבות איז רעדאַקציע.

ה' ב. בערקאָוויטש אופ'ן נאָמען פון אַדוו. קרויסקאָפּף 10 זל. פאַר בית לחם.

ה' ש. אָפּמאַן 25 זל. פאַר'ן יתומים-הויז פון אַ פערווײלונג אין פּענסיאָנאַט פון ה' מרופקע אין קאַמינסק.

פון ספּאָרט.

קראַקא—טשענסטאָכאָוו 0:3 (0:1)

לעצטען זונטאג איז פאָרגעקומען דער אויבענדערמאַנטער צווישענשטע-דטישער מעטש.

הגם קראַקא האָט אהערגעשיקט דעם דריטען צוזאַמענשטעל (צוליעב צוויי אַנדערע רעפּרעזענטאַנץ־מעטשען) האָט טשענסטאָכאָוו זיך געמוזט אונטערגעבען.

אין אַלגעמיין איז דער מעטש גע-שטאַנען אויף אַ זעהר נידריגער מדרגה חוץ באיארעק (וויסלא—ליגא) און מיטו-שינסקי (קראַקאָוויא—ליגא) וואס האָבען בעוויזען אַ הויכע קלאַס האָט מעהר קיינער נישט צופרידענגעשטעלט.

פּעראַנטוואָרטליך פאַר'ן אויסגאַנג פון מעטש איז נור שולדיג דער היגער פערבאַנדס-קאַפּיטאַן — בוריאַן, וועלכען מען מוז אָפּען זאָגען, אַז ער איז אונ-פּעראַנטוואָרטליך, ווייל ער האָט אויף אייגענער האַנד צוזאַמענגעשטעלט די רעפּרעזענטאַנץ.

איין זאַך מוז מען אונטערשטרייכען, אַז כל זמן טשענסטאָכאָוו וועט נישט קומען אין קאָנטאַקט מיט פרעמדע מאַנשאַפטען, וועלען מיר פון אונזערע שפּילער קיין נחת נישט האָבען.

ח. ב.

Rutynowany buchalter-bilansista i korespondent polsko - niemiecki

z wieloletnią praktyką w przemyśle i handlu przyjmie pracę stałą lub na godziny ewent. do domu.

Oferty pod „Organizator" do redakcji „Częstochower Cajtung" lub tel. 7-39.

אַ טיכטיגער אַגענט

זוכט פערטרעטונגען אויף קליין-פוילען צו פערקויפען אויף נאכנאהמע.

ערקינדיגען אין רעדאַקציע פאר ק.

Zastępca: I. Lewkowicz, Częstochowa, Narutowicza 15.

Złoty medal na wystawie w Katowicach 1927

לאָקאַטאָרען = פעראיין
אין טשענסטאָכאָוו

דער סעקרעטאַריאַט איז טעטיג טעגליך פון 5 ביז 7 אָוונד.

בעראַטונגען וועגען וואוינונגס = פראַגען - אומזאָנסט.

איינשרייבונגען פון נייע מיטגלידער אויפ'ן אָרט אַלעע 12.

הײנט! קינאָ און רעווי! הײנט!

מאַרלען דיטריך, קאַרמען באָני, ושאָרוש אַלעקסאַנדער,

וואַלטער רילאַ אין הערליכען פילם

KSIĘŻNICZKA

ריהרענדע מעלאָדראַמאַ, פול אונגעוועהנליכע צופאַלען.

די אַרטיסטען רעדען פאַר זיך.

אויף דער סצענע: געזעגנונג פון דער „קעניגין" פון דער פוילישער סצענע

לוצינאַ מעסאַל און וו. ריכטער.

פרייזען פון 80 גראָשען.

קינאָ

CASINO.

די פרייזען זענען ערנידריגט

קרזעסלאָ פון 80 גראָשען.

פילם אין נאַטירליכע קאָלירען! שלאַגער פון זומער=סעזאָן!

ODSZCZEPIENIEC

ריהרענדע דראַמאַ פון איבערלע-בונגען פון אַמעריקאַנער אינ-דוסטרעלער מיט אינדיאַנער.

אין דער הויפּט-ראָל: **רישאַרד דיקס.**

איבער'ן פּראָגראַם: אויסצוגען פון אַ אָפּערעטע, הערליכע באַלעט = מוזיק און געזאַנג=פּראָדוקציעס, אין 3 אַקטען. — חוץ דעם: **„פּאַראַמאָונט"=וואָך.** — פאַר יוגענד ערלויבט.

Teatr „ODEON"

אַלעע 27.

לעצטער סעאַנס 9.30 אָוונד.

קרזעסלאָ 1-טע—2-טע פּלעצער

1 זל. און 1 זל. 20 גר.

הײנט! גרויסער דאָפּעלטער שלאַגער-פּראָגראַם! וויקטאָר הוגאָ'ס אונשטערבליכע קונסטווערק

Dzwonnik z Notre-Dame

אין הויפּט-ראָל אַלס מערקווירדיגער גלאָקען - קלינגער בעריהמטער **לאָן שאַנעי.**

אַלס 2 פּראָגראַם: דראַמאַ פון ליידענשאַפט און רייץ מיט **גיידראָוו און ליאַנאַ האַיד**

בילעטען פון 50 גראָשען.

BIAŁA NIEWOLNICA

ערשטער מוסטערהאַפטער קלאַנג=קינאָ

Nowości

אַלעע 12

לעצטער סעאַנס 9.30 אָוונד.

הײנט און וויטערע טעג.

Redaktor: Izrael Płockier Wydawca B. Bocian Druk. B. Bocian, Aleja 6